İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İstanbul Hukuk Mecmuası, 80 (2), 507-536

DOI: 10.26650/mecmua.2022.80.2.0005
https://dergipark.org.tr/pub/ihm
http://mecmua.istanbul.edu.tr/tr/_

İstanbul Hukuk Mecmuası

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Başvuru: 23.09.2021
Revizyon Talebi: 05.12.2021
Son Revizyon Tarihi: 11.01.2022
Kabul: 06.06.2022

Medenî Yargıda Hükmün Tamamlanmasının Hükmün Kesinleşmesi ve Cebrî İcrası Bakımından Etkisi

Zeynep Bahadır*

Öz

7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na 305/A maddesi eklenmiş ve devlet yargısı bakımından hukukumuza *"hükmün tamamlanması"* müessesesi girmiştir. Bu maddeye göre *"taraflardan her biri, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir".* Hükmün tamamlanmasına ilişkin bu düzenleme, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 437'nci maddesinin dördüncü fıkrasında tahkim yargısı için mevcut olan hakem kararlarının tamamlanması müessesesinin devlet yargısı bakımından kabul edilmiş hâlidir. Hükmün tamamlanması müessesesi ile örneğin yargılama giderlerine veya vekâlet ücretine ilişkin hükümde eksiklik mevcutsa, mahkemeden unutulan bu hususla ilgili ek karar verilmesi istenebilir. Keza dava yığılmasında taleplerden biri hakkında karar verilmesinin unutulması ihtimalinde, mahkemeden hükmün tamamlanması talep edilebilir. Bu düzenleme sayesinde usûl ekonomisi sağlanmakta ve etkin bir hukukî korunma gerçekleşmektedir. Ancak hükmün tamamlanmasına ilişkin düzenlemenin devlet yargısı bakımından yeni olması ve düzenlemede müesseseye ilişkin birtakım muğlaklıklar bulunması sebebiyle meydana gelebilecek ve cevaplanması gereken bazı sorunlar mevcuttur. Bu sorunlardan ilki, verilen ilk karar ile hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karara karşı kanun yoluna başvuru sürelerinin ayrı işlemesi ve bu kararların ayrı kesinleşmesi sebebiyle çelişkili kararların ortaya çıkma ihtimalidir. Bir diğeri ise bu kararların birbirlerinden ayrı icra edilip edilemeyeceği ve kararlar ayrı icra edilirse bu icra takiplerinin birleştirilip birleştirilemeyeceği şeklinde özetlenebilir. Bu çalışmada da ilk karar ile ek kararın kesinleşmesi ile cebrî icrası bakımından ifade edilen problemler çerçevesinde sorunun tespiti yapılmış ve çözüm önerilerimiz sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Hükmün Tamamlanması, Ek Karar, Nihaî Kararların Tamamlanması, Tamamlayıcı Hüküm, Kesin Hüküm, Hükmün Cebrî İcrası

Effect of Completion of Judgments on Finalization and Enforcement of Judgments in Civil Procedure Law

Abstract

Article 305/A of the Code of Civil Procedure (Law No. 6100) was enacted pursuant to the Law on Amending the Code of Civil Procedure and Other Laws (Law No. 7251), and the institution of "*completion of judgments*" was introduced into our legal system. According to the article, "*within one month from the notification of the judgment, each party may request a supplementary ruling from the court for matters left undecided partly or as a whole, even though they were asserted or ought to be resolved ex officio. Appellate remedies are available against these rulings.*" Although this article, which allows the court to supplement its previous judgment, is completely new to the civil judiciary, it is actually an adaptation of article 437/4 of the Code of Civil Procedure, which allows this procedure in arbitration. Through completion of judgments, a supplementary ruling may be requested from the court to avert any omission in the judgment if a claim in accumulation was left unresolved or if such judicial costs as the attorney's fee were not decided upon. This legislation serves the principle of procedural economy and the realization of a more effective legal protection. However, because completion

* **Sorumlu Yazar:** Zeynep Bahadır (Dr. Öğr. Üyesi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. E-posta: zeynep.bahadir@hbv.edu.tr ORCID: 0000-0002-7293-8060

Atıf: Bahadir Z, "Medenî Yargıda Hükmün Tamamlanmasının Hükmün Kesinleşmesi ve Cebrî İcrası Bakımından Etkisi" (2022) 80(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 507. https://doi.org/10.26650/mecmua.2022.80.2.0005

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

of judgments is a brand-new institution in the civil judiciary with an ambiguous nature, several problems must be addressed. These problems can be classified into two categories: the possibility of contradictory judgments due to separate appellate remedies for both rulings, and the question of whether these judgments may be executed separately and, if so, whether they may be joined in the enforcement procedure. This paper examines these issues and presents possible solutions.

Keywords
Completion of Judgments, Supplementary Ruling, Completion of Final Decisions, Complementary Ruling, Final Judgment, Enforcement of Judgments

Extended Summary

Article 305/A of the Code of Civil Procedure (Law No. 6100) was enacted pursuant to the Law on Amending the Code of Civil Procedure and Other Laws (Law No. 7251). According to the article, *"within one month from the notification of the judgment, each party may request a supplementary ruling from the court for matters left undecided partly or as a whole, even though they were asserted or ought to be resolved ex officio. Appellate remedies are available against these rulings."* This is, in fact, an adaptation of article 437/4 of the Code of Civil Procedure, which allows this procedure in arbitration.

If a deficiency is found in the judgment, it can be eliminated through the completion of judgment. In other words, a supplementary ruling may be requested from the court to avert any omission in the judgment if a claim in accumulation was left unresolved or if such judicial costs as the attorney's fee were not decided upon.

This legislation serves the principle of procedural economy and the realization of more effective legal protection. However, because completion of judgments is a new institution in the civil judiciary with an ambiguous nature, several problems that arise in the finalization and enforcement of judgments must be addressed. They can be classified into two categories: the possibility of contradictory judgments due to separate appellate remedies for both rulings, and the question of whether these judgments may be executed separately and, if so, whether they may be joined in the enforcement procedure.

Considering the identified problems, this study reaches the following conclusions:

Because of the separate appellate remedies for both rulings, the first and the supplementary rulings are also finalized independent of each other. In this context, if separate appellate remedies are applied against both rulings, it would be appropriate to join them in the remedies procedure. If appellate remedies are not applied against the first ruling but they are applied against the supplementary ruling, the first ruling constitutes the final judgment for the supplementary ruling. In the opposite case, if appellate remedies are not applied against the supplementary ruling but the first

ruling is reversed as a result of the appellate remedy review, the conclusion must be reached by making a binary distinction:

On the one hand, if the supplementary ruling is independent of the first ruling, it is not possible for the judgments to affect each other, and there is no problem with the finalization of the judgment.

On the other hand, if the first and the supplementary rulings affect each other, with the finalization of the supplementary ruling, a final judgment occurs in terms of the merits of the legal relationship. Therefore, in the appellate remedies against the first ruling, the first ruling cannot be reversed. However, if the first ruling is reversed by disregarding the final decision, and this ruling becomes final, there are two final judgments that contradict each other in terms of the merits of the legal relationship, and a retrial of the second final judgment should be resorted to. However, if the supplementary ruling is only about judicial costs or attorney's fees, the appellate remedies against the first ruling also affect the supplementary ruling.

In our opinion, it is possible for the first and the supplementary rulings to be executed separately. These judgments are separate final decisions, which are finalized separately and have separate appellate remedies. However, if the supplementary ruling is related to judicial costs or an accessory of the subject of the case that cannot be executed before it becomes final, enforcement is not possible before the first ruling is finalized.

If both rulings are executed separately, the joinder of enforcement procedures might be requested. However, even if these enforcement procedures are joined, they are independent enforcements.

The issues explained above must be clarified in the Turkish legislation.

Medenî Yargıda Hükmün Tamamlanmasının Hükmün Kesinleşmesi ve Cebrî İcrası Bakımından Etkisi

Giriş

7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na hükmün tamamlanması ile ilgili 305/A maddesi eklenmiştir. Eklenen bu maddeye göre "*taraflardan her biri, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir*".

Bu düzenleme ile 28 Temmuz 2020 tarihinde ve sonrasında verilen kararlara karşı artık hükmün tamamlanması yoluna başvurulabilir. Hükmün tamamlanması müessesesi, aslında Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 437'nci maddesinin dördüncü fıkrasında tahkim yargısı için mevcut olan düzenlemenin devlet yargısına uyarlanmış hâlidir.

Medenî usûl hukukunda, taraflarca talep edilmesine veya re'sen hükme geçirilmesi gerekmesine rağmen hükümde yer alması unutulan hususa ilişkin eksikliğin giderilebilmesi için ya hükmün tamamlanması yoluna başvurmak ya kanun yolu açık ise istinaf kanun yoluna gitmek ya da unutulan dava konusu ile ilgili yeniden dava açmak[1] gerekir. Bu yollar dışında, hükümdeki eksikliğin giderilmesi mümkün değildir. Bu noktada usûl ekonomisi bakımından hükmün tamamlanması yolunun seçilmesi tarafların daha lehinedir. Ancak hükmün tamamlanması yoluna başvurulduğunda birtakım sorunlar gündeme gelmekte, lâkin bu sorunların nasıl çözüleceğinin cevabı hükmün tamamlanmasına ilişkin düzenlemelerde yer almamaktadır. Bu sorunlar örneğin kanun yollarına başvuru şartları bağlamında verilen ilk karar[2] ile ek kararın özellikle parasal sınırlar bakımından nasıl değerlendirileceği[3], hükmün tamamlanmasını isteme süresi ile istinaf süresinin farklı olmasından kaynaklı ortaya çıkabilecek sorunlar[4], hükümdeki eksikliğin aynı zamanda istinaf sebebi yapılması

[1] Yeni bir dava açabilmek için karar verilmeyen hususların ayrı bir davanın konusu yapılabilmesi gerekir. Bu anlamda yargılama giderleri bakımından yeni bir dava açılamaz.

[2] Eksiklik bulunan ve tamamlanması istenen hüküm, çalışmada *"ilk karar"* olarak ifade edilmiştir.

[3] Burada sorun başvuru şartlarının ilk karar ile ek karar bakımından ayrı ayrı mı değerlendirileceği, yoksa birlikte mi değerlendirileceği noktasında çıkmaktadır.

[4] Her iki başvuru süresinin farklı olması ve ayrı ayrı işlemesi sebebiyle ilk karar ile ek kararın kesinleşmesi açısından sorunlar ortaya çıkabilir.

durumunda ne olacağı[5] ve özellikle hükmün tamamlanmasının istinaf kanun yolunda bekletici mesele yapılıp yapılamayacağı[6] şeklinde özetlenebilir.

Kanaatimizce hükmün tamamlanması bakımından cevap verilmesi gereken önemli bir sorun da, tamamlanması istenen ilk karar ile hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karara karşı ayrı ayrı kanun yoluna başvurulması sebebiyle kararların kesinleşmesi ve cebrî icrası bakımından ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, hükmün tamamlaması sonucu verilen ek karara karşı kanun yoluna başvurulmadığında, ancak ilk karar kanun yolu incelemesi sonucu kaldırıldığında veya bozulduğunda ve hüküm kesinleştiğinde, ek karar ile aralarında çelişki ortaya çıkması muhtemeldir. Bunun yanında, ilk kararın cebrî icrası için hükmün tamamlanmasının beklenip beklenmeyeceği hususu da bir sorun olarak söz konusu olabilir.

Çalışmamızda öncelikle hükmün tamamlanması ile ilgili genel bilgiler verilip, kısaca hükmün tamamlanmasının şartları ve usûlü üzerinde durulmuş; daha sonra hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karar ile kısmî karar karşılaştırılmış; asıl olarak ise ilk karar ile ek kararın kesinleşmesi ve cebrî icrası bakımından ortaya çıkan sorunlar incelenmiş ve çözüm önerilerimiz sunulmuştur.

I. Hükmün Tamamlanması Hakkında Genel Bilgiler

A. Genel Olarak Hükmün Tamamlanması

Hükmün tamamlanması, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususlarda, kararı veren mahkemenin talep üzerine bu eksikliği tamamlamasıdır (HMK m 305/A). Bu düzenleme ile kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususlar, taraflardan biri talep ederse ek karar verilerek tamamlanabilmektedir.

---

[5] Hükümde mevcut olan eksiklik aynı zamanda bir istinaf sebebi de olduğundan hangi yola başvurulacağı veya her iki yola birlikte başvurulup başvurulamayacağı sorusuna cevap vermek gerekir. Böyle bir ihtimalde bir taraftan istinaf kanun yolunda hükümdeki bu eksiklik incelenirken, diğer taraftan da ilk derece mahkemesinde aynı eksiklik için hükmün tamamlanması prosedürü işleyecektir, Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme' (2020) 150 TBB Dergisi 247, 281-282; konunun Alman hukukundaki durumuna ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz Birce Arslandoğan, 'Alman Yargılama Hukukundaki Düzenleme Işığında Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 'Hükmün Tamamlanması' Başlıklı 305/A Hükmüne İlişkin Değerlendirmeler' (2021) 9(1), Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 117, 120-121.

[6] Böyle bir ihtimalde bölge adliye mahkemesi tarafından hükmün tamamlanması talebi hakkında verilecek karar kesinleşinceye veya bu karara karşı taraflar istinaf yoluna başvuruncaya kadar, hükmün tamamlanması talebi bekletici mesele yapılmalıdır, Tolga Akkaya, 'Medenî Usûl Hukukunda Hükmün (Nihai Kararların) Tamamlanması' (2021) 25(1) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 19, 47-48; Derya Belgin Güneş, 'Medenî Usûl Hukukunda Hükmün Tamamlanması (HMK m 305/A)' (2021) 12(1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 313, 325; Burcu Hendem, *'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yeni Bir Düzenleme: Hükmün Tamamlanması'* (2021) 17(49) Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi 611, 645.

Hükmün tamamlanması ile mahkemenin nihaî kararında ortaya çıkan boşluk ortadan kaldırılarak, etkin bir hukukî korunmanın gerçekleşmesi amaçlanmaktadır[7]. Burada nihaî kararda içerik bakımından bir yanlışlık değil, boşluk mevcuttur. Zira ilk derece mahkemesince karar verilmesi gereken bir husus hakkında herhangi bir karar verilmeyerek hüküm eksik bırakılmıştır[8].

Hükmün tamamlanmasına ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A maddesindeki bu düzenlemeden önce, hükümde eksiklik bulunması durumunda tarafların, kanun yoluna başvurmak veya karar verilmeyen hususlar hakkında yeni bir dava açmak dışında seçeneği yoktu[9]. Bu eksiklik doktrinde haklı olarak eleştirilmekte[10], talep edilmesine rağmen hüküm altına alınması unutulan kısım bakımından davacının kanun yoluna başvurmak veya yeni bir dava açmak dışında bir seçeneğinin olmamasının süreci uzattığı ifade edilmekteydi[11]. Bu durumun ise usûl ekonomisine uygun olmadığı, tahkimde mevcut olan düzenlemenin devlet yargısında kabul edilmemiş olmasının Anayasa'nın eşitlik ilkesine uygun düşmediği belirtilmekteydi[12].

Hükmün tamamlanması müessesesi ile artık hüküm altına alınması kısmen veya tamamen unutulan bir talep tamamlanabilir. Örneğin davaların yığılmasında taleplerden veya ihtiyarî dava arkadaşlığında dava arkadaşlarından biri veyahut da bir alacak davasında faiz talebi hakkında karar verilmesinin unutulması hâlinde, hükmün tamamlanması istenebilir[13]. Bunun yanında yargılama giderleri veya vekâlet ücretine ilişkin eksiklikler için hükmün tamamlanması yoluna gidilebilir.

Bu düzenleme ile usûl ekonomisi sağlanmakta ve gereksiz zaman ile emek kaybı önlenmektedir[14]. Ayrıca tarafların hukukî korunma taleplerinin bir kısmı hakkında mahkemelerin karar vermemesi, hak arama hürriyetinin ve hukukî dinlenilme hakkının da ihlalini meydana getireceğinden, hükmün tamamlanması sayesinde etkin

---

7 Hans-Joachim Musielak, *Münchener Kommentar zur ZPO* (6. Auflage 2020) ZPO § 321 Rn 1; Hanns Prütting, Markus Gehrlein und Christoph Thole, *ZPO Kommentar* (1. Auflage, Luchterhand Köln 2010) § 321 Rn 1; Oliver Elzer, *Beck'scher Online-Kommentar ZPO* (Hrsg: Vorwerk/Wolf) 40. Edition, 01.03.2021, ZPO § 321 Rn 1, 13; Ingo Saenger, *Zivilprozessordnung* (9. Auflage 2021) §321 Rn 1, 3, 15; Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı* (8. Bası, On İki Levha 2020) 435; Akkaya (n 6) 24; Arslandoğan (n 5) 120.

8 Saenger, § 321 (n 7) Rn 15; PG und Thole, § 321 (n 7) Rn 1, 2, 3; Arslandoğan (n 5) 120.

9 İbrahim Özbay ve Murat Erdem, 'Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması (HMK m 437)' (2013) 1(2) Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 45, 67; Akkaya (n 6) 20-21; Hendem (n 6) 616-617.

10 Mehmet Akif Tutumlu, 'Hukuk Davaları İçin Zorunlu Bir Kurum: Hükmün Tamamlanması' (2013) 11(132) Legal Hukuk Dergisi 53, 62-63; Nilüfer Boran Güneysu, *Medenî Usûl Hukukunda Karar* (Adalet 2014) 279; Taylan Özgür Kiraz, 'Hükümlerin Tavzihine İlişkin Bazı Tespitler' (2002) 1(2) Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 127, 135 ve 149.

11 Tutumlu, Zorunlu (n 10) 62-63.

12 ibid 62-63.

13 Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *Medenî Usûl Hukuku* (4. Bası, Yetkin 2021) 571; Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Değerlendirme (n 5) 280; Mehmet Akif Tutumlu, 'Hukuk Davalarında Hükmün Tamamlanması Kurum ve Uygulanma Koşulları' (2020) 3 Ankara Barosu Dergisi 403, 404 ve 408; Akkaya (n 6) 38-39; Belgin Güneş (n 6) 319-320.

14 Tutumlu, Hükmün Tamamlanması (n 13) 405-406; Akkaya (n 6) 21, Belgin Güneş (n 6) 328; Hendem (n 6) 617.

bir hukukî korunma gerçekleşmektedir[15]. Bu yönüyle hükmün tamamlanmasına ilişkin getirilen düzenleme son derece isabetli ve yararlıdır[16].

Hükmün tamamlanması, eksik kalan kararların tamamlanmasına yarayan bir hukukî çaredir; bir kanun yolu değildir. Zira hükmün tamamlanması, kanun yollarının sahip olması gereken erteleyici ve aktarıcı etkiye sahip değildir[17]. Ayrıca hükmün tamamlanmasını, hükmün tashihi ve tavzihi ile de karıştırmamak gerekir. Hükmün tamamlanmasında, tashih ve tavzihten farklı olarak, hüküm düzeltilmemekte veya açıklanmamaktadır. Burada talep edildiği veya re'sen karar verilmesi gerektiği hâlde hiç karar verilmemiş bir konuda, bir başka ifadeyle karar verilmesi unutulan talepler hakkında ilk kez karar verilmektedir[18]. Hükmün tavzihi ve tashihi, hükümde unutulmuş bir talebin veya hâkimin re'sen karar vermesi gereken bir hususun hükme eklenmesine izin vermemektedir[19]. Her iki müessesede de taraflara tanınan hak ve borçların daraltılması veya genişletilmesi, hüküm verilmesi unutulan taleplerle ilgili karara ekleme yapılması mümkün değildir[20]. Hükmün tamamlanması sonucunda verilen ek karar için şartları mevcut ise hükmün tashihi veya tavzihi talep edilebilir[21].

Hükmün tamamlanması yolu ile hükmün düzeltilmesi veya değiştirilmesi yahut da talep edilmemiş olmasına rağmen yeni talepler ileri sürülmesi mümkün değildir[22]. O hâlde ek karar, ilk karardan sapmamalı ve onu değiştirmemelidir[23]. Hükmün tamamlanması dava konusu bakımından yeniden yapılan bir yargılama aracı veya hatalı hükmün düzeltilmesine yarayan bir araç olarak görülmemeli; yeni baştan bir yargılama yapılmasının yolunu açma şeklinde kabul edilmemelidir. Hükmün tamamlanması müessesesi sadece unutulan hususlarla ilgili usûl ekonomisi gözetilerek getirilmiş bir kolaylık olarak değerlendirilmelidir.

---

15 Saenger, § 321 (n 7) Rn 1; PG und Thole, § 321 (n 7) Rn 1; Akkaya (n 6) 24-25; Belgin Güneş (n 6) 315; Arslandoğan (n 5) 118-119; Boran Güneysu (n 10) 278.

16 Doktrinde, hükmün tamamlanmasına ilişkin düzenlemenin son derece yararlı olduğu ifade edildikten sonra; tavzihten bağımsız ayrı bir madde olarak düzenlenip usûlü bakımından tavzihle birlikte düzenlenmesinin sorun doğuran bir yapı olduğu ifade edilmiştir, Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin (2020) Değerlendirilmesi", (Lexpara Blog, 30 Mart 2020) < https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020-degerlendirilmesi/ > Erişim Tarihi 01 Ekim 2020; Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Değerlendirme (n 5) 280.

17 Akkaya (n 6) 26, 31; Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Ders Kitabı (n 7) 436; Belgin Güneş (n 6) 315; Hendem (n 6) 621-622; hakem kararlarının tamamlanmasının da kanun yolu değil, bir hukukî çare niteliğinde olduğu hususuyla ilgili bkz Ersin Erdoğan, *Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi* (2. Bası, Yetkin 2020) 108 ile Özbay ve Erdem (n 9) 49.

18 Akkaya (n 6) 29, 30.

19 Tutumlu, Hükmün Tamamlanması (n 13) 405; Erdoğan (n 17) 107; Kiraz (n 10) 135-136.

20 Akkaya (n 6) 29, 30.

21 Musielak, ZPO § 321 (n 7) Rn 15; Akkaya (n 6) 29, 31, 52.

22 Baki Kuru ve Burak Aydın, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı* (Yetkin 2020) 593, 595; PG und Thole, § 321 (n 7) Rn 1, 2; Elzer, ZPO § 321 (n 7) Rn 13, 28; Saenger, § 321 (n 7) Rn 13; Akkaya (n 6) 25; Arslandoğan (n 5) 119; Özbay ve Erdem (n 9) 68; Seyhan Selçuk, "'Hakem Kararlarının Tamamlanması Talep Edilmeden Aynı Sebeple İptal Talebinde Bulunulmasında Hukukî Menfaat' (2018) 1 Ankara Barosu Dergisi 273, 281; Erdoğan (n 17) 107; Belgin Güneş (n 6) 315; Hendem (n 6) 636-637.

23 Elzer, ZPO § 321 (n 7) Rn 37; Musielak, ZPO § 321 (n 7) Rn 15; Saenger, § 321 (n 7) Rn 13.

B. Hükmün Tamamlanmasının Şartları ve Tamamlama Usûlü

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A maddesi kapsamında hükmün tamamlanmasının şartları şu şekildedir[24]: Hükmün tamamlanması talebine konu olabilecek nihaî bir mahkeme kararının bulunması[25]; yargılamada ileri sürülmüş veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olan bir hususta kısmen veya tamamen karar verilmemiş olması[26]; tarafların talebi ve tamamlama talebinin nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içerisinde ileri sürülmesidir.

Hükmün tamamlanması usûlü[27] Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 306'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre hükmün tamamlanması, dilekçeye tarafların sayısı kadar nüsha eklenmek suretiyle hükmü veren mahkemeden istenir. Dilekçenin bir nüshası, cevap süresi mahkemece belirlenerek karşı tarafa tebliğ edilir. Tamamlama talebine verilen cevap, tamamlama talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur. Mahkeme, cevap verilmemiş olsa bile dosya üzerinde inceleme yaparak karar verir. Ancak gerekli görürse iki tarafı sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için davet edebilir. Mahkeme tamamlama talebini yerinde gördüğü takdirde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 304'üncü maddesine göre işlem yapar. İlgili maddeye göre hükmün tamamlanması neticesinde verilen ek karar, mahkemede bulunan nüshalar ile verilmiş olan suretlerin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazılır, imzalanır ve mühürlenir.

C. Hükmün Tamamlanması Sonucu Verilen Ek Kararın Kısmî Karar Olup Olmadığı Hususu

Kısmî karar, "*bölünebilen ve bağımsız olarak hükme konu olacak şekilde sınırlandırılabilen dava konusunun, karar verme olgunluğuna ulaşmış bir kısmı*

---

[24] Hükmün tamamlanmasının şartlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz Akkaya (n 6) 34 vd; Arslandoğan (n 5) 122 vd; Belgin Güneş (n 6) 317 vd; Hendem (n 6) 634 vd.

[25] Hükmün tamamlanması talebine konu olabilecek nihaî bir mahkeme kararının bulunması şartına ilişkin olarak; usûle ve esasa ilişkin her türlü nihaî karara ve çekişmesiz yargı işlerinde verilen nihaî kararlara karşı hükmün tamamlanması yoluna başvurulabilir. Bu kapsamda bölge adliye mahkemesi ile Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği nihaî kararlar ile istinaf incelemesi sonucu verilen kararlar için de hükmün tamamlanması talep edilebilir (aynı yöndeki görüşleri için bkz Akkaya (n 6) 34, 36-37; Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Ders Kitabı (n 7) 436; Kuru ve Aydın (n 22) 593; Belgin Güneş (n 6) 317-318). Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonunda verdiği kararlarda karar verilmesi unutulan hususlarda hükmün tamamlanmasının talep edilebilmesinin usûl ekonomisi bakımından uygun olacağı ve hükmün tamamlanmasının mümkün olduğunun kabul edilmesi gerektiği yönündeki görüşler için bkz Akkaya (n 6) 38; Belgin Güneş (n 6) 318. Kanaatimizce Yargıtay'ın kanun yolu incelemesi sonucu verdiği kararlar bakımından da hükmün tamamlanması yoluna başvurulabilmelidir. Ancak Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği kararlar, ilk derece mahkemeleri ile bölge adliye mahkemelerinin verdiği kararlardan nitelik olarak farklıdır. Bu sebeple temyiz incelemesi sonucunda bozma kararı verilirse ve bu kararın gerekçesinden kısmen bozma kararı verildiği anlaşılıyorsa, bozma kararında yer almayan hususların onandığı kabul edilmektedir ve bu talepler hakkında karar verilmediği gerekçesiyle hükmün tamamlanması yoluna başvurulmamalıdır. Bu hâl dışında, Yargıtay'ın verdiği kararlar bakımından bir eksiklik mevcutsa, karar verilmeyen hususlar için hükmün tamamlanması mümkün olmalıdır.

[26] Mahkemenin kısmî karar verdiği durumlarda, dava konusunun kalan kısmıyla ilgili yargılama devam ettiğinden, hükmün tamamlanması yoluna başvurulması mümkün değildir, Saenger, § 321 (n 7) Rn 6; Ancak doktrinde, dava konusunun fiilen karar verilenden daha büyük bir kısmı hakkında karar verilmesi gerektiği açıksa, kısmî karar verilen durumlarda dahi tamamlanması gereken bir eksikliğin ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir, Musielak, ZPO § 321 (n 7) Rn 4.

[27] Hükmün tamamlanması usûlü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz Akkaya (n 6) 50 vd; Arslandoğan (n 5) 124 vd.

hakkında yargılamayı nihaî olarak sona erdiren" kararlardır[28]. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda devlet yargısında kısmî karar verilebileceğine ilişkin bir düzenleme yoktur, ancak bunu engelleyen bir düzenleme de mevcut değildir[29].

Kısmî kararda hâkim, dava konusunun tamamından elini çekmeyip, sadece karar verilecek aşamaya gelmiş olan uyuşmazlık konusu bakımından karar vermekte ve dava konusunun kalan kısmıyla ilgili yargılamaya devam etmektedir[30]. Oysa hükmün tamamlanması kapsamında verilen ek kararda, hâkim nihaî bir karar vererek dosyanın tamamından elini çekmektedir ve aslında niyeti tam karar vermektir. Ancak dosyadan elini çektikten sonra karar vermeyi unuttuğu hususlarla ilgili tekrar dosyaya bakmakta ve ek karar vermektedir.

Hâkim kısmî kararda, dava konusunun bir kısmı hakkında karar vermeyi unutmamakta, bilakis kendi iradesiyle, dava konusunun bir kısmı hakkında karar verip kalan kısımla ilgili yargılamaya devam etmektedir. Kısmî kararın, hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karardan ayrıldığı en önemli nokta buradadır.

Kısmî karar verebilmek için tarafların talebine gerek yoktur; hâkim kısmî karar verme konusunda bir takdir hakkına sahiptir[31]. Oysa hükmün tamamlanması için mutlaka tarafların bu hususta bir talebi gerekir; hâkim hükümdeki eksikliği fark etse dahi kendiliğinden hükmü tamamlayamaz[32].

Hükmün tamamlanması kapsamında verilen ek karara bakıldığında kısmî karara benzediği düşünülebilir. Doktrinde bir görüşe göre hükmün tamamlanması sonucu verilen ek kararın, davanın içerisinde yer alan taleplerden bir veya birkaçını içermesi sebebiyle kısmî karar niteliğinde olduğu ifade edilmiştir[33]. Bir diğer görüşe göre ise ek karar, ilk karar karşısında kısmî karar niteliğinde olmakla beraber, Alman veya Avusturya hukuklarındaki gibi ondan bağımsız bir karar değildir; zira hem hükmün tamamlanması usûlünün Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 306'ncı maddesinde tavzih ile beraber düzenlenmesi hem de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 304'üncü maddesine yapılan atıf sebebiyle, ek karar ilk karardan bağımsız bir karar niteliğinde görülmemiştir[34]. Hakem yargısı bakımından doktrinde yapılan bir başka değerlendirmeye göre de hakem kararlarının tamamlanması üzerine verilen tamamlayıcı hakem kararı, kısmî karardan farklıdır; zira burada aslında yargılama tüm talepler bakımından tamamlanmıştır[35].

---

28 Zeynep Bahadır, *Medenî Usûl Hukukunda Kısmî Karar* (Yetkin 2018) 22.

29 Ayrıntılı bilgi için bkz Bahadır (n 28) 67 vd.

30 ibid 47.

31 ibid 93 vd.

32 Mahkemenin re'sen karar vermesi gereken bir husus hakkında karar vermemiş olması durumunda dahi talep gereklidir, Akkaya (n 6) 43; Belgin Güneş (n 6) 321.

33 Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Ders Kitabı (n 7) 436; Boran Güneysu (n 10) 278; Hendem (n 6) 646-647.

34 Belgin Güneş (n 6) 324.

35 Erdoğan (n 17) 107.

Alman hukukuna göre hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karar, ZPO § 301[36] anlamında olmasa da, ilk verilen karar karşısında kısmî karar niteliğindedir ve ilk hükümden bağımsızdır[37]. ZPO § 301 anlamında kısmî kararın bazı şartları mevcut olduğundan, eksik bırakılan tam kararı, ZPO § 301 anlamında bir kısmî karar olarak yorumlamak mümkün değildir[38].

Kanaatimizce ek karar (her ne kadar kısmî karar verme yönünde hâkimin bir iradesi olmasa da) bazı durumlarda teknik anlamda bir kısmî karar niteliğine haiz olabilmekte iken; bazı durumlarda ise ek kararı bu şekilde nitelendirmek mümkün olamamaktadır.

Dava konusunun unutulan kısmı, bağımsız olarak ayrı bir hükme konu olabilecek nitelikte ise verilen ek kararın ilk karardan bağımsız olduğunu ve kısmî karar ile aynı hüküm ve sonuçları doğurduğunu söylemek mümkündür. Örneğin dava yığılmasında taleplerden veya ihtiyarî dava arkadaşlığında dava arkadaşlarından biri hakkında karar verilmesinin unutulduğu durumlarda, ilk karar ile ek karar birbirinden bağımsızdır. Zira dava yığılmasında taleplerden her biri ayrı dava konusu edilebilir ve ayrı bir hükme konu olabilir. Keza ihtiyarî dava arkadaşlığında da aynı şekilde her bir dava arkadaşı bakımından ayrı dava açılabilir ve bu kapsamda davaların birlikte görülüyor olması bu davaların bağımsızlığını etkilemez. Bu sebeple her ne kadar hâkimin kısmî karar verme yönünde bir iradesi bulunmasa da, ek kararın teknik anlamda bir kısmî karar olduğunu söylemek mümkündür.

Lâkin karar verilmesi unutulan husus ilk karardan ayrı bir hükme konu olabilecek nitelikte değilse, örneğin yargılama giderleri veya vekâlet ücreti ile ilgili bir husus hakkında karar verilmediyse[39], ek karar teknik anlamda kısmî karar olarak nitelendirilemez. Ayrıca çelişkili karar verme tehlikesi bulunduğundan ek karar ilk karardan bağımsız niteliğe haiz değilse (örneğin ana alacak ve faiz talebi gibi) veya davada birden fazla talep ileri sürülmesine rağmen tek karar vermek

---

[36] Hükmün orijinal hâli, *§ 301 Teilurteil "(1) Ist von mehreren in einer Klage geltend gemachten Ansprüchen nur der eine oder ist nur ein Teil eines Anspruchs oder bei erhobener Widerklage nur die Klage oder die Widerklage zur Endentscheidung reif, so hat das Gericht sie durch Endurteil (Teilurteil) zu erlassen. Über einen Teil eines einheitlichen Anspruchs, der nach Grund und Höhe streitig ist, kann durch Teilurteil nur entschieden werden, wenn zugleich ein Grundurteil über den restlichen Teil des Anspruchs ergeht. (2) Der Erlass eines Teilurteils kann unterbleiben, wenn es das Gericht nach Lage der Sache nicht für angemessen erachtet".* ZPO § 301 hükmü şu şekilde çevrilebilir: *"(1)Bir davada ileri sürülen birden fazla talepten sadece biri veya bir talebin sadece bir kısmı veyahut da karşı dava açılmışsa sadece dava ya da karşı davadan biri nihaî karar verme olgunluğuna ulaşmışsa, mahkeme nihaî hüküm (kısmî hüküm) vermek zorundadır. Esas bakımından ve miktar bakımından tartışmalı olan tek bir talebin bir kısmı hakkında kısmî hüküm verilebilmesi için, verilecek kısmî hükümle aynı zamanda esasa ilişkin hukukî tespitin de karara bağlanabiliyor olması gerekir. (2) Mahkeme konunun durumuna göre uygun görmez ise kısmî hüküm vermeyebilir".*

[37] PG und Thole, § 321 (n 7) Rn 9; Elzer, ZPO § 321 (n 7) Rn 2a, 43; Musielak, ZPO § 321 (n 7) Rn 1; Saenger, § 321 (n 7) Rn 13.

[38] Musielak, ZPO § 321 (n 7) Rn 1.

[39] Temyiz Mahkemesi Tevhidi İçtihat Umumi Heyetinin 29/5/1957 tarih, 4/16 sayılı Kararı, *"...Hukuk davalarında hasma tahmili gereken ve muhakeme masraflarından mâdut bulunan vekâlet ücretine diğer muhakeme masrafları gibi mutlak surette talep olunmaksızın re'sen hükmedilmesi icabettiğine ve bu gibi hasma yükletilmesi iktiza eden vekâlet ücreti taleplerinin ayrı bir dava konusu yapılmasına cevaz bulunmadığına...",* (RG, 4.9.1957/9697) <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9697.pdf > Erişim Tarihi 1 Ağustos 2021.

gerekiyorsa (örneğin boşanmayla birlikte karar verilmesi gereken çocuğun velayeti ile ilgili karar verilmesinin unutulması durumundaki gibi), ek kararın ilk karardan bağımsız olmadığını ve bu kapsamda yine teknik anlamda kısmî karar niteliğine haiz olmadığını söylemek gerekir. Zira kısmî karar verilebilmesinin en önemli şartı, taleplerin bağımsızlığı ve çelişkili karar verme tehlikesinin ortaya çıkmamasıdır. Bu sebeple yargılama sırasında hâkimin böyle durumlarda kısmî karar vermesi mümkün değildir. Buna karşılık dava konusunun bir kısmı ile ilgili verildiğinden, ilk karar karşısında ek kararın (teknik anlamda olmasa da) bir kısmî karar olduğu, ilk kararın ve ek kararın kesinleşmesi, kanun yollarına başvuru ve icrası bakımından kısmî karar ile aynı hüküm ve sonuçları doğurduğu ifade edilebilir[40]. Bu noktada hükmün tamamlanması sonucu verilen ek kararın ilk karar ile ilişkisinin, kısmî karar ile son kararın ilişkisine benzer olduğu söylenebilir[41].

II. Hüküm Tamamlanmasının Hükmün Kesinleşmesi ve Cebrî İcrası Bakımından Sonuçları

A. Hükmün Tamamlanmasının Hükmün Kesinleşmesi Bakımından Sonuçları

1. İlk Karar ve Ek Kararın Kesinleşmesi Bağlamında Sorunun Tespiti

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A maddesinin son cümlesine göre, hükmü tamamlayan ek karara ve keza hükmün tamamlanması başvurusunun reddi kararına karşı kanun yoluna başvurulabilir. İstinaf kanun yoluna başvurma süresi iki hafta iken, hükmün tamamlanmasını isteme süresinin bir ay olması sebebiyle verilen ilk karar ile ek karar için aynı anda istinafa başvurmak mümkün değildir. Zira her iki yola başvuru süresi ayrı ayrı işlemektedir[42]. Bu kapsamda, ilk karar ile ek karara karşı ayrı ayrı kanun yoluna başvurulması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır[43].

Her iki hükme karşı ayrı ayrı kanun yoluna başvurulacağından ve süreler ayrı işleyeceğinden, hükmün şeklî anlamda kesinleşmesi de her iki hüküm bakımından birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmektedir. Zira ilk hüküm tefhim edilmekle hukuken varlık kazanır ve hükmün taraflara tebliğ edilmesiyle de kanun yoluna başvuru süreleri işlemeye başlar[44]. Hükmün tamamlanması talep edilse dahi, ilk karara karşı süresi içinde kanun yoluna başvurulmaz ise bu hüküm şeklî anlamda

---

40 Bu konuda herhangi bir ayrım yapmasa da benzer yöndeki görüşü için bkz Hendem (n 6) 626-627.

41 Musielak, ZPO § 321 (n 7) Rn 15; Arslandoğan (n 5) 129.

42 Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Değerlendirme (n 5) 281.

43 Alman usûl hukukunda da ek kararın bağımsız bir karar olduğu ve bağımsız olarak kanun yoluna başvurulacağı kabul edilmiştir, Elzer, ZPO § 321 (n 7) Rn 48; Musielak, ZPO § 321 (n 7) Rn 16; PG und Thole, § 321 (n 7) Rn 9; Saenger, § 321 (n 7) Rn 14.

44 Boran Güneysu (n 10) 252; Akkaya (n 6) 49.

kesinleşir[45]. Keza ilk karara karşı kanun yoluna başvurulmaması sebebiyle hükmün kesinleşmesi durumunda da süresi içerisinde hükmün tamamlanması istenebilir ve verilen ek karara karşı yine süresi içerisinde kanun yoluna başvurulabilir[46].

Hükmün tamamlanması yoluna başvurulması, tamamlanması talep edilen ilk hükmün kesinleşmesini ertelemez[47]. İlk karar nasıl ki ek karardan bağımsız olarak kesinleşiyor ise aynı şekilde ek karara karşı süresi içerisinde kanun yoluna başvurulmazsa, ek karar da ilk karardan bağımsız olarak kesinleşir. Bu noktada sorun oluşturan husus, ek karara karşı kanun yoluna başvurulmaz ve karar kesinleşir, ancak ilk karar kanun yolu incelemesi sonucu kaldırılır veya bozulursa ne olacağıdır.

İlk karara karşı kanun yoluna başvurulmazsa veya kanun yolu kapalıysa, ilk karar kesin hüküm oluşturacağından böyle bir sorun gündeme gelmemektedir. Zira ek kararla, ilk hükmün düzeltilmesi veya değiştirilmesi mümkün değildir. İlk karar kesin hüküm oluşturduğundan, ek karara karşı kanun yoluna başvurulursa, kesin hükme aykırı olacak şekilde ek karar kaldırılmamalı veya bozulmamalıdır. Örneğin ilk kararda yer alan ve kesinleşen hukukî ilişkinin varlığı hususu, ek karara karşı gidilen kanun yolunda artık incelenmemelidir. O hâlde ilk kararın ek karardan önce kesinleşmesi durumunda çelişkili kararlar ortaya çıkmamaktadır. Hükmün kesinleşmesi bakımından sorun, ek karara karşı kanun yoluna gidilmez ve karar kesinleşir, ancak ilk karar kanun yolu incelemesi sonucu kaldırılır veya bozulursa gündeme gelmekte ve çelişkili kararların ortaya çıkma ihtimali doğmaktadır[48].

Doktrinde herhangi bir ayrım yapılmadan, hükmün tamamlanması talebi hakkında verilen kararın ayrı bir nihaî karar olmasından hareketle, bu karara karşı da kanun yoluna başvurulabileceği ifade edilmiştir[49]. Zira bu durum, hükmün tamamlanması

---

45 Akkaya (n 6) 49; Kuru ve Aydın (n 22) 593; Erdoğan (n 17) 108; Hendem (n 6) 621.

46 Kuru ve Aydın (n 22) 593.

47 Akkaya (n 6) 49; Erdoğan (n 17) 108; Hendem (n 6) 627-628.

48 Kanun yoluna başvuru şartlarının ilk karar ile ek karar bakımından ayrı ayrı mı değerlendirileceği, yoksa birlikte mi değerlendirileceği noktasında; doktrindeki bir görüşe göre, ek kararda hükmedilen hususların veya talep reddedildiyse ek karar verilmesini talep ettiği hususların miktar ve değeri dikkate alınarak kanunda öngörülen parasal sınırların aşılması hâlinde istinaf veya temyize başvurabilir, Akkaya (n 6) 53. Bir başka görüşe göre ise, Türk hukukunda tamamlama talebi üzerine verilen kararı asıl hükümden tamamen bağımsız olarak değerlendirmek mümkün olmadığından, kanun yollarına başvuru şartları için de asıl hükme göre bir değerlendirme yapılmalı; asıl hüküm bakımından kanun yolları kapalı ise, bu karara ek olarak verilen tamamlayıcı hükme karşı da kanun yolu kapalı olmalı, asıl hükme karşı kanun yollarına başvurulabiliyorsa tamamlayıcı hükme karşı da kanun yoluna gidilebilmelidir. Tamamlayıcı hüküm istinaf kanun yoluna götürülürken parasal sınırın hesaplanmasında, asıl hüküm ile tamamlayıcı hükümdeki dava konusunun miktar veya değerinin toplamı dikkate alınmalı; ancak objektif dava birleşmesi biçiminde açılmış birden fazla talepten biri hakkında karar verilmesi unutulmuş ise, parasal sınır her bir talep bakımından ayrı ayrı dikkate alınmalıdır, Belgin Güneş (n 6) 326. Kanaatimizce de burada ikili bir ayrım yapılmalı ve kanun yoluna başvuru şartları ve özellikle parasal sınırlar bu ayrıma göre belirlenmelidir. Eğer tamamlanması istenen eksiklik, ilk karardan bağımsız ve ayrı bir hükme konu olabilecek nitelikte değilse, bu durumda kanun yoluna başvuru şartları bakımından asıl hükümle birlikte değerlendirilmeli ve karar verilmesi gereken husus unutulmasaydı bu hükme karşı kanun yoluna başvurulabilecektiyse, bu durumda ek karara karşı da kanun yoluna başvurulabilmelidir. Ancak dava yığılması durumunda olduğu gibi bağımsız bir hükme konu olabilecek nitelikte ise, bu durumda ilk karar ve ek karar bağımsız birer karar niteliğinde olacağından, kanun yoluna başvuru şartları belirlenirken de bu kararlar birbirinden bağımsız değerlendirilmeli ve özellikle parasal sınırlar belirlenirken bağımsız kararlar olarak hareket edilmelidir.

49 Akkaya (n 6) 53.

yargılaması ve ek kararın ilk karardan ayrı olduğu, ek kararının bağımsız bir karar niteliğinde olmasının bir sonucu olarak, mahkemenin ilk verdiği kararın kanun yolu incelemesi sonucunda üst mahkeme tarafından kaldırılması veya bozulması sebebiyle ek kararın kendiliğinden konusuz kalmayacağı şeklinde açıklanmıştır[50]. Alman usûl hukukunda ise ek kararın verilen ilk karardan bağımsızlığı sebebiyle, iki karardan birine karşı başvurulan kanun yolu incelemesinin diğer kararı etkilemeyeceği; ancak her iki karara karşı da kanun yoluna gidilirse bu durumda kanun yolu incelemesinde davaların birleştirilebileceği ifade edilmiştir[51].

Kanaatimizce burada kararların kesinleşmesi bakımından sorun oluşturan durum ikili bir ayrım yapılarak ele alınmalıdır. Özellikle bağımsız bir hükme konu olabilecek bir dava konusu hakkında ek karar verildiyse, artık ilk karar ile ek karar birbirinden bağımsız ve birbirlerini etkilemeyecek niteliktedir. Örneğin dava yığılmasında, taleplerden biri hakkında karar verilmediyse, artık ilk karar ve ek karar birbirinden bağımsızdır. Bu sebeple çelişkili kararların ortaya çıkma tehlikesi bulunmadığından, kanaatimizce kesinleşme ve çelişkili karar verme tehlikesi bağlamında herhangi bir sorun meydana gelmemektedir.

Buna karşılık, ilk karardan bağımsız nitelikte olmayan bir husus hakkında ek karar verildiyse, bir başka ifadeyle ilk karar ile ek karar birbirini etkiliyorsa, bu iki karar bağlantılı olduğundan asıl sorun ortaya çıkmaktadır. Ek karara karşı, ilk karardan ayrı kanun yoluna başvurulacağına ve süreler ayrı işleyeceğine göre, ilk karar ile hükmü tamamlayan ek kararın ayrı ayrı kesinleşeceği muhakkaktır. Keza ek kararın, ilk kararı değiştirmesi de söz konusu değildir. Ancak ilk karar kanun yolu incelemesi sonucu kaldırılır veya bozulursa, ondan bağımsız kesinleşen ek karar ile aralarında bir çelişki ortaya çıkabilir. Örneğin alacağın varlığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararı kaldırılır veya bozulursa, unutulan faiz talebine ilişkin verilen ek karar da bu karardan etkilenmekte ve çelişkili kararlar ortaya çıkmaktadır. Bu çelişkinin giderilmesi, ilk karar ve ek kararın kesinleşmesi bakımından çözülmesi gereken bir sorundur.

2. Sorunun Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerisi

Hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karar ile ilk karar birbirini etkiler nitelikteyse, bir başka ifadeyle ilk karar ve ek karar birbirinden bağımsız değilse, kanun yoluna başvuru sürelerinin ayrı işlemesi ve kararlara karşı kanun yoluna ayrı gidilecek olması ile kararların ayrı kesinleşmesi çelişkili kararların ortaya çıkmasına sebep olabilir.

[50] ibid 53.

[51] Musielak, ZPO § 321 (n 7) Rn 16.

Doktrinde bir görüş tarafından hükmün tamamlanmasına konu edilen taleplerin bölünebilir ve bağımsız niteliğe sahip olması gerektiği, bölünemeyen ve birbirine bağlı olan talepler ayrılamayacağından işin doğası gereği ek karar verilmesinin de mümkün olmadığı ifade edilmiştir[52]. Ancak bölünebilirlik bakımından bu görüş kısmen doğru olsa da, bağımsızlık bakımından aynı şeyi söylemek kanaatimizce mümkün değildir. Zira talepler bölünebilir nitelikte değilse, elbette talebin bir kısmı hakkında karar verilip, kalan kısımlar bakımından karar verilmesinin unutulması işin doğası gereği mümkün değildir[53]. Ancak bir davada birden fazla talep bulunmasına ve bu talepler esasen ayrılabilir nitelikte olmasına rağmen bazen tek karar vermek gerekebilir. Böyle durumlarda artık kısmî karar verebilmek için aranan bölünebilirliğin mevcut olmadığını kabul etmek gerekir[54]. Örneğin boşanma ile birlikte karar verilmesi gereken iştirak ve yoksulluk nafakası ile çocuğun velayetine ilişkin hususlarda, bu talepler hakkında birlikte karar vermek gerektiğinden, kısmî karar verme bakımından bölünebilirlik mevcut değildir. Buna karşılık bu talepler ayrılabilir nitelikte olduğundan, taleplerden biri hakkında hâkim hüküm kurmayı unutursa, hükmün tamamlanması mümkündür.

Bazen de bölünebilirlik mevcut olsa dahi talepler bağımsız nitelikte olmayabilir. Taleplerin bağımsızlığı, bu kararların birbirini etkileyip etkilemediği, bir başka ifadeyle verilen kararlar bakımından çelişkili karar verme tehlikesinin mevcut olup olmadığı ile tespit edilebilir[55]. Eğer ilk karar ile ek karar birbirini etkiliyorsa ve çelişkili karar verme tehlikesi mevcutsa, hüküm verilmesi unutulan hususların birbirinden bağımsız olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu noktada kısmî karar bakımından duruma baktığımızda, tek talebin mevcut olduğu davalarda kısmî karar verilebilmesi, ancak hukukî ilişkinin esasının bütün talep bakımından tespit edilmesi ihtimalinde mümkündür[56]. Örneğin ana alacak için karar verilecek aşamaya gelindi, ancak faizin miktarı bakımından bir çekişme mevcutsa, hukukî ilişkinin esası bakımından tüm talep hakkında bir karar verilerek ana alacakla ilgili kısmî karar verilip, faiz talebiyle ilgili yargılamaya devam edilebilir. Bu noktada örnek bakımından her ne kadar kısmî karar verilebilirse de, hukukî ilişkinin esası bakımından faiz talebinin ana alacakla bağlantılı olduğu bir gerçektir.

Hükmün tamamlanması bağlamında duruma baktığımızda ise, ek karar ile ilk kararın değiştirilmesi mümkün olmasa da, bağımsızlığın mevcut olabilmesi için karar kanun yolunda kaldırılsa veya bozulsa dahi kalan talebin etkilenmiyor olması şarttır. Bu noktada örneğimize dönecek olursak, faiz talebine ilişkin verilen ek karar ile ana alacağın mevcut olmadığına ilişkin istinaf mahkemesinin vereceği bir karar arasında

52 Hendem (n 6) 637.

53 Taleplerin bölünebilirliği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz Bahadır (n 28) 78 vd.

54 Bahadır (n 28) 80.

55 ibid 83.

56 ibid 82, 90.

ana alacak ile faiz arasındaki bu bağlantı sebebiyle çelişki meydana gelmektedir. Bu kararların birbirini etkilememesi ve bu kapsamda birbirlerinden bağımsız nitelikte olabilmesi için mahkemenin ilk kararından farklı yönde bir karar vermesi ihtimalinde dahi, bu iki karar arasında çelişki çıkmamalıdır[57]. Burada özellikle asıl talebin fer'isi nitelikte olan talepler ile yargılama giderleri ve vekâlet ücretine ilişkin talepler hakkında karar verilmesinin unutulduğu durumlarda, ilk karar ile ek karar birbirlerinden farklı yönde kararlar içerirse, iki karar arasında çelişki çıkabilir. Bu sebeple ilk karar ile ek karar birbirlerini etkilemekte ve birbirlerinden bağımsız nitelik arz etmemektedir. O hâlde hâkimin hükümde eksik bıraktığı husus, somut olaya göre, ilk kararı etkilemiyorsa ondan bağımsız iken; ilk karar ve ek kararın birbirlerini etkilediği hâllerde ise birbirlerinden bağımsız değildir. İlk karar ve ek kararın birbirini etkilediği durumlarda, hükmün kesinleşmesi bağlamında az önce ifade edilen sorunla karşılaşılması ise ihtimal dahilindedir.

Hem ilk karara hem de hükmü tamamlayan ek karara karşı kanun yoluna gidildiyse, bu iki dosyanın istinaf kanun yolunda birleştirilerek incelenmesi, çelişkili kararların ortaya çıkma tehlikesini bertaraf eder. Eğer hükmün tamamlanması sonuçlanmadan, ilk karara karşı gidilen kanun yolunda karar kaldırılır veya bozulur ve dosya ilk derece mahkemesine gönderilirse, kanaatimizce yargılamanın ilk derece mahkemesindeki hükmün tamamlanmasına ilişkin yargılamayla birlikte yürütülmesinde fayda vardır. Ancak verilen ilk karar kesinleştiyse ve henüz hükmün tamamlanması süreci sonuçlanmadıysa, bu durumda hükmün tamamlanmasına ilişkin yargılamada bu kesin hükme göre hareket edilmelidir.

Sorun teşkil eden husus, ek karara karşı kanun yoluna gidilmemiş olması durumunda gündeme gelmektedir. Ek karara karşı kanun yoluna gidilmez ve ek karar kesinleşir, ancak ilk karar kaldırılır veya bozulursa birbiriyle çelişen kararların ortaya çıkma ihtimali mevcuttur. Örneğin alacağın varlığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararı kaldırılır veya bozulursa, unutulan faiz talebine ilişkin verilen ek kararın kesinleşmesiyle bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kesin hüküm oluşturan ek karar ile çelişen bir ilk karar mevcut olur. Daha düşük bir ihtimal içerse de, verdiğimiz örnek tam tersi şekilde de tezahür edebilir. Örneğin mahkeme ana alacağa ilişkin karar vermeyi unutup, sadece faiz talebine ilişkin bir karar vermiş olabilir.

Kanaatimizce, ek karar esasa ilişkin olup da bu karara karşı kanun yoluna gidilmez ve karar kesinleşirse, ek karar kesin hüküm oluşturacağından, artık hukukî ilişkinin esası bakımından bir kesin hükmün mevcut olduğunu kabul etmek ve ilk karara karşı gidilen kanun yolunda bu kesin hükme göre hareket etmek gerekir. Bu kapsamda, hukukî ilişkinin esası hakkında bir kesin hükmün mevcudiyeti sebebiyle bu hususa yönelik olarak kanaatimizce kanun yolu mahkemesince kaldırma veya bozma kararı

[57] Kısmî karar ile son karar arasındaki bağımsızlık ve çelişkili karar verme yasağı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz Bahadır (n 28) 83 vd.

verilmemelidir. Kesin hüküm kamu düzenini ilgilendirdiğinden, kesin hükme bağlanan sonuçlar göz ardı edilmemeli[58] ve kesin hükme saygı gösterilmelidir[59]. Eğer kesin hüküm dikkate alınmadan bir karar verilir ve bu karar da kesinleşirse; bu durumda hukukî ilişkinin esası bakımından birbiriyle çelişen aynı taraf, konu ve sebebe ilişkin iki kesin hüküm ortaya çıkacağından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 375/1, ı maddesi kapsamında yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmeli ve ikinci kesin hükmün iptali istenmelidir.

İlk kararın sadece faize ilişkin olduğu ve ana alacağa ilişkin karar verilmesinin unutulduğu örneğindeki gibi ilk derece mahkemesince talebin asıl kısmı hakkında karar verilmeyip, fer'i talep hakkında karar verilmiş olabilir. Böyle bir ihtimalde ilk karara karşı istinaf kanun yoluna gidilirse, bölge adliye mahkemesince, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 353/1, a-6 maddesindeki "*talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması*" hükmüne dayanılmalı ve dosya ilk derece mahkemesine gönderilmelidir. Ancak eğer unutulan kısımla ilgili aynı zamanda hükmün tamamlanması yoluna da başvurulduysa, kanaatimizce bu durumda bölge adliye mahkemesince hükmün tamamlanması sonuçlanana kadar durum bekletici mesele yapılmalıdır[60].

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda hükmün tamamlanması talebinin istinaf kanun yolunda bekletici mesele yapılabileceğine dair bir düzenleme yoktur. Ancak böyle bir düzenleme olmasa dahi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 360'ıncı maddesi uyarınca (aksine hüküm bulunmayan hâllerde ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usûlü bölge adliye mahkemesinde de uygulanacağından) hükmün tamamlanması talebinin bekletici mesele yapılmasının önünde bir engel mevcut değildir[61]. Hukuk sistemimizde açık bir düzenleme olmadığından, tarafların istinafa

[58] Kesin hükmün etkileri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz Arwed Bloomeyer, 'Kesin Hüküm Tesiri ve Sınırları' (Çeviren: İrfan Yazman) (1968) 25(3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 225, 225 vd; Nevhis Deren-Yıldırım, *Türk, İsviçre ve Alman Medenî Usûl Hukukunda Kesin Hükmün Sübjektif Sınırları* (Alfa 1996) 47 vd, 55 vd; Nedim Meriç, 'Türk Hukukunda Maddî Anlamda Kesin Hükmün Objektif Sınırları' (2007) 2 Legal Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi 377, 398 vd; Hamide Özden Özkaya-Ferendeci, *Kesin Hükmün Objektif Sınırları* (On İki Levha 2009) 88 vd; Ahmet Cahit İyilikli, *Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm* (Yetkin 2016) 439 vd.

[59] Kısmî karar ve son karar bakımından benzer sonuçlar için bkz Bahadır (n 28) 129-130.

[60] Hükmün tamamlanması yoluna başvurulmasa veya talep kabul edilmese dahi, şartları oluştuğu takdirde talebin önemli bir kısmının karara geçirilmemesi sebebiyle istinaf yoluna başvurulabilir, ancak aynı veya benzer sebebin hem istinafta dosyayı ilk derece mahkemesine gönderme hem de hükmün tamamlanması sebebi olarak düzenlenmesi bazı sorunları içinde barındırır, Muhammet Özekes ve Nilüfer Boran Güneysu, *Deliller ve Hüküm Eksikliği Yönünden İstinaf İncelemesi ve Kararı (HMK m. 353/1-a-6)* (On İki Levha 2021) 108; Hakkında karar verilmeyen taleplerle ilgili yeniden tahkikat yapılması gereken durumlarda hükmün tamamlanması yoluna gidilemeyeceği, bu sebeple HMK m 353/1, a-6'da ifade edilen talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması durumunda hükmün tamamlanmasının mümkün olmadığı ve istinaf kanun yoluna başvurulması gerektiği yönündeki aksi görüş için bkz Hendem (n 6) 628 vd; Hükmün tamamlanması yolunun sehven karar verilmeyen hususlarda başvurulabilecek bir yol olduğu, talep hakkında mahkemenin isteyerek ve farkında olarak karar vermediği hâllerde ise HMK m 353/1, a-6 uyarınca talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması sebebiyle istinaf kanun yoluna gidilmesi gerektiği, HMK m 305/A ile HMK m 353/1, a-6'nın kullanım alanlarının ayrı olduğu, bu kapsamda HMK m 305/A'ya başvuru şartları oluşmasına rağmen bu yola başvurulmazsa, artık HMK 353/1, a-6 hükmü sebebiyle istinaf kanun yoluna başvurulamayacağı, ifade edilen sebeple hükmün tamamlanması yoluna başvurulmasının istinaf kanun yolunda bekletici mesele de yapılamayacağı yönündeki görüşü için bkz Arslandoğan (n 5) 130-131.

[61] Aynı yöndeki görüşü için bkz Akkaya (n 6) 47-48.

başvurmak veya hükmün tamamlanması yoluna gitmek konusunda seçim hakkı mevcuttur; tarafların her iki yola birden başvurabilmeleri de keza mümkündür[62]. Hükmün tamamlanması yoluna gidildiğinde ise, artık aynı hususun istinaf kanun yoluna götürülmesinde hukukî yarar yoktur[63]. Bu sebeple hem hükmün tamamlanması hem istinaf kanun yoluna başvurulduysa, hükmün tamamlanması talebinin istinaf kanun yolunda bekletici mesele yapılması gerekir. Hükmün tamamlanması talebinin kabul veya reddine ilişkin karar istinafa başvurmadan kesinleşirse, bu talebi bekletici mesele yapan istinaf incelemesi hükümdeki eksikliğe ilişkin yapılan istinaf başvurusu yönünden konusuz kalmaktadır[64]. Buna karşılık, hükmün tamamlanması talebi sonucu verilen ek karara karşı da istinaf kanun yoluna başvurulursa, ilk karara karşı başvurulan istinaf kanun yolundaki dosya ile ek karara karşı gidilen istinaf kanun yolundaki dosyanın birleştirilerek incelenmesi uygun olur[65].

Ek karar sadece vekâlet ücreti veya yargılama giderlerine ilişkinse, ek kararın, ilk hükme bağlı olduğu kabul edilmeli, bu kapsamda ek karara karşı kanun yoluna gidilmemiş olmasının bir önemi olmamalıdır. Bu noktada ilk hükme karşı gidilen kanun yolu, ek karara karşı kanun yoluna gidilmese de kendiliğinden onu etkilemektedir. Zira yargılama giderleri veya vekâlet ücretine ilişkin verilen ek karar, ilk kararın usûlî anlamda fer'isi niteliğindedir ve burada ek karar, hukukî ilişkinin esası ile ilgili değildir. Bu itibarla, ek karar ilk hükümden bağımsız olacak şekilde ve ondan ayrı değerlendirilemez. O hâlde yargılama giderleri veya vekâlet ücreti bakımından hâkimin karar vermeyi unutmadığı ve tam karar verdiği durumlar ile bu hususlara ilişkin hüküm tamamlanarak ek karar verilmesi arasında bir fark yoktur. Tam hükmün kanun yolu incelemesi sonucu kaldırılması veya bozulmasından yargılama giderleri ile vekâlet ücreti nasıl etkileniyorsa, ek karar da ilk karara bağlı olduğundan aynı sonuç geçerlidir. Kanun yolu incelemesinde bu hususa ilişkin bir karar verilmesine gerek olmadan, verilecek olası bir kaldırma veya bozma kararı ek kararı da kapsamaktadır.

Alman usûl hukukunda da, hükmün tamamlanmasının sadece yargılama giderlerine veya icra edilebilirlik hususuna ilişkin olduğu durumlarda, asıl karara karşı başvurulan kanun yolunun bu kararları da doğrudan kapsadığı ifade edilmiştir[66]. Bu istisnaî durum dışında, ek kararın bağımsızlığı sebebiyle kanun yolu mahkemesinin

---

62 Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Değerlendirme (n 5) 281-282; Akkaya (n 6) 47-48; aksi yöndeki görüşü için bkz Arslandoğan (n 5) 130-131; Tahkimde, hakem kararlarının tamamlanmasını talep hakkı ile iptal talebinde bulunma hakkı bakımından tarafların seçim hakkı olmadığı, tarafların öncelikli olarak hakem kararının tamamlanması yoluna başvurması gerektiği, tamamlama talebine rağmen eksiklik giderilmezse kararın iptalini talep edebileceği yönündeki görüşü için bkz Selçuk (n 22) 285 vd.

63 Davadaki her türlü talepte olduğu gibi, kanun yollarına başvurunun kabulü de bu başvuruda bir menfaatin varlığını gerektirir; herhangi bir talebin haklılığının incelenmesini isteyebilmek, bu inceleme sonucunda bir menfaat elde edilecekse mümkündür, Emel Hanağası, *Davada Menfaat* (Yetkin 2009) 26.

64 Akkaya (n 6) 47-48.

65 Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Değerlendirme (n 5) 282; Akkaya (n 6) 47-48, 54.

66 PG und Thole, § 321 (n 7) Rn 9.

kararı sadece kanun yoluna başvurulan karara ilişkindir[67]. O hâlde böyle bir durumda ilk karara karşı başvurulan kanun yolunun ek kararı da kapsadığı kabul edilmeli ve ek karar ilk kararla bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Burada ek karara karşı kanun yolu süresi geçtiğinden bahisle onun artık kesin hüküm oluşturduğunu kabul etmek mümkün değildir. Özetle, ilk karar kanun yolu mahkemesince kaldırılır veya bozulursa, artık ek karar da kaldırma veya bozmadan etkilenmektedir.

Hukukumuzda, ifade edilen hususlarla ilgili doğabilecek sakıncaları bertaraf eder nitelikte bir düzenleme yapılması uygun olur. Doktrinde, Alman hukukunda mevcut olan, ilk karar ile ek karar bakımından kanun yoluna başvuru sürelerinin ek karar verildikten sonra başlayacağına ilişkin düzenlemenin (ZPO § 518), Türk hukukunda da benimsenmesi hâlinde sakıncaların bertaraf edileceği ifade edilmiştir[68]. Ancak ZPO § 518'e göre, kanun yoluna başvuru sürelerinin ilk karar ve ek karar bakımından ek karar verildikten sonra başlayabilmesi için hükmün, kanun yoluna başvuru süresi içerisinde tamamlanması gerekir. Eğer kanun yoluna başvuru süresi içerisinde hüküm tamamlanırsa, bu durumda ilk karar ile ek karar için kanun yolu süresi yeniden başlamaktadır[69]. Buna karşılık ek karar, kanun yoluna başvuru süresi içerisinde verilmezse, ZPO § 518'deki düzenleme geçerli değildir[70]. ZPO § 518'deki düzenlemenin hukukumuzda aynen benimsenmesi ihtimalinde, iki haftalık istinaf süresi içerisinde hükmün tamamlanması her somut olay bakımından mümkün olamayacağından, kanaatimizce müessesenin sakıncalarını bertaraf adına yeterli olmayacaktır.

Kanaatimizce, hükmün tamamlanması süresinin istinaf kanun yolu süresi ile aynı süreye tâbi kılınması gerekir. Bunun yanı sıra hükmün tamamlanması talep edildiyse, kanun yoluna başvuru sürelerinin ilk karar ve ek karar bakımından hükmün tamamlanmasından sonra işlemeye başlayacağına dair yapılacak bir düzenlemeyle sorun büyük oranda çözülecektir. İstinaf kanun yoluna başvurulduğunda hükmün tamamlanması yoluna başvuru süresi dolana, hükmün tamamlanması yoluna başvurulduysa yargılama sonuçlana kadar bu hususun istinaf incelemesinde bekletici mesele yapılacağına ilişkin bir düzenleme de faydalı olabilir. Ancak kanaatimizce hükmün tamamlanması yoluna başvurulabiliyor ise, aynı hususun istinaf sebebi yapılamayacağına ilişkin bir düzenleme daha yerindedir. Bu sayede tarafların önce hükmün tamamlanması yolunu tüketmesi sağlanabilir.

---

67 ibid Rn 9.

68 Akkaya (n 6) 54; Hendem (n 6) 645.

69 Hükmün orijinal hâli, *§ 518 Berufungsfrist bei Urteilsergänzung,* "*Wird innerhalb der Berufungsfrist ein Urteil durch eine nachträgliche Entscheidung ergänzt (§ 321), so beginnt mit der Zustellung der nachträglichen Entscheidung der Lauf der Berufungsfrist auch für die Berufung gegen das zuerst ergangene Urteil von neuem. Wird gegen beide Urteile von derselben Partei Berufung eingelegt, so sind beide Berufungen miteinander zu verbinden."* ZPO § 518 hükmü şu şekilde çevrilebilir: "*Bir hüküm istinaf süresi içerisinde sonraki bir karar ile tamamlanırsa, sonraki kararın verilmesiyle ilk hükme karşı istinaf süresi yeniden işlemeye başlar. Aynı taraf her iki karara karşı da istinaf yoluna başvurursa, her iki istinaf incelemesi birleştirilmelidir."*

70 Saenger, § 321 (n 7) Rn 14.

B. Hükmün Tamamlanmasının Hükmün Cebrî İcrası Bakımından Sonuçları

1. İlk Karar ve Ek Kararın Ayrı Ayrı İcra Edilip Edilemeyeceği Sorunu

a. Sorunun Tespiti ile Değerlendirilmesi

Hükmün tamamlanması müessesesinin takip hukuku bakımından meydana getireceği başlıca sorun, ilk karar ile ek kararın ayrı ayrı icra edilip edilemeyeceğidir. Doktrinde bu husus bazı yazarlarca, verilen ilk hüküm ile hükmün tamamlanması sonucu verilen ek kararın ayrı ayrı kesinleşmesi ve iki ayrı ilâm gibi icraya konulması bakımından ortaya sorunlar çıkabileceği şeklinde ifade edilmektedir[71]. Tahkimde tamamlama kararlarının, hakem kararının bir parçası olduğuna dair Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 437/5'inci maddesindeki düzenlemeye benzer bir düzenlemenin devlet yargısı bakımından Kanun'da yer almaması doktrinde eleştirilmiş ve bu durumun ifade edilen soruna sebep olduğu belirtilmiştir[72].

Doktrinde bir başka görüş de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 304'üncü maddesine yapılan atıf nedeniyle hükmün tamamlanması sonucu verilen ek kararın, ilk kararın bir parçası olduğu ve bu sebeple ilk karardan bağımsız bir karar olmadığı yönündedir[73]. Bu kapsamda ek kararın ilk karardan bağımsız olarak ilâmlı icraya da konu edilemeyeceği, ilk hükme karşı başlatılan icra takibi dosyası içerisinde icrasının istenebileceği ifade edilmiştir[74].

Hükmün tamamlanması yoluna başvurulması, kanaatimizce tamamlanması talep edilen ilk hükmün icrasını ertelememektedir[75]. Ayrıca ilk hükmün cebrî icra yoluyla yerine getirilmesinin talep edilmiş olması, süresi geçmediyse hükmün tamamlanmasının talep edilmesine veya hükmün tamamlanmasının talep edilmiş olması da ilk hükmün icrasına engel değildir[76].

İlk karar ve ek karar, hükümlerin icrası bakımından bağımsız kararlar gibi değerlendirilmeli ve hareket edilmelidir. Zira hükmün tamamlanması ilk hükümdeki kararları ortadan kaldırmadığı veya düzeltmediği, bir başka ifadeyle sadece ilk kararda hakkında hüküm kurulmayan konularda karar verilmesini sağladığı için hükmün

---

71 Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Değerlendirme (n 5) 283.

72 ibid 283.

73 Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *Medenî Usûl Hukuku* (7. Bası, Yetkin 2021) 517; Selçuk Öztek, Sema Taşpınar Ayvaz ve Serdar Kale, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 20 Mart 2020 Tarihli Kanun Teklifi'ne İlişkin Bazı Açıklamalar ve Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi' (2020) 149 TBB Dergisi 77, 137; Belgin Güneş (n 6) 324 ve 327.

74 Belgin Güneş (n 6) 324.

75 Akkaya (n 6) 49, 50; Hendem (n 6) 627-628.

76 Akkaya (n 6) 50; Belgin Güneş (n 6) 322.

tamamlanmasına ilişkin yargılama, ilk yargılamadan ayrıdır[77]. Bu sebeple hükmün tamamlanması yoluna başvurulması, ilk hükmün icrasını ertelememelidir. Doktrinde kümülatif dava yığılmasında aynı hükümde gösterilen her bir talep için dahi davacının davalıya karşı birden fazla ilâmlı icra takibi yapabileceği kabul edilmiştir[78]. O hâlde birbirinden ayrı nihaî kararlar olarak varlık kazanan ilk karar ve ek kararın icralarının birlikte yapılmasını zorunlu kabul etmek kanaatimizce mümkün gözükmemektedir. Bu kararlar ayrı ilâmları oluşturduğundan ve ayrı ayrı hukukî varlık kazandığından, birlikte icraları da gerekmemektedir.

Hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karar, ilk karar gibi hukukî sonuç doğurur ve hükmün niteliğine göre etkisini gösterir; eğer bir eda hükmü içeriyorsa ilâmlı icra takibi yapılabilir[79]. Bu kapsamda ek karar, cebrî icra bakımından ayrı bir nihaî karardır. Ek karar içerik olarak ilk karardan bağımsız nitelikte ise ilk karardan ayrı icra edilmesinde herhangi bir sorun yoktur. Zira ilk verilen karar ile ek karar birbirini etkiler nitelikte değildir.

İlk karar ile ek karar birbirini etkileyecek nitelikte kararlar ise ve bu sebeple birbirlerinden bağımsız nitelik arz etmiyorsa, bu kararların yine ayrı ayrı icra edilebilmeleri kanaatimizce mümkündür. Zira ilk karar ile ek kararın kesinleşmesi, kanun yoluna başvuru süreleri, kanun yolu incelemesi birbirinden ayrıdır. Bu sebeple ilk karar ve ek karar ayrı birer nihaî karar teşkil etmektedir. Bu kararlar aynı takip dosyası içerisinde birlikte icra edilmek zorundadır demek, takip ekonomisine de uygun değildir. Zira icra takiplerinde, davalarda olduğu gibi bir tahkikat birliği yoktur. Bu sebeple bu takipleri birlikte yürütmek, takip ekonomisini sağlamak gibi bir amaca hizmet etmemektedir. Aksi yönde bir düzenleme de olmadığından, verilen ilk karar ile ek kararın ayrı ayrı icrası kanaatimizce mümkündür. Bu kararların birlikte icra edilmek zorunda olduğunu kabul etmek, kararların icra için birbirlerini beklemeleri gibi bir sonuca sebebiyet verir. Örneğin kanun yolu incelemesine giden ilk kararın icrasının durdurulması talep edildiyse ve ek karar bakımından kanun yoluna başvurulmadıysa yahut da başvurulmasına rağmen icra durdurulmadıysa böyle bir sonuç doğmaktadır. Özellikle ilk kararın veya ek kararın kesinleştiği durumlarda, kararların birlikte icra edilmesinin beklenmesinin kanaatimizce bir faydası yoktur. Kaldı ki, ilk karar ile ek kararın birlikte icra edilmeleri gerektiği kabul edilseydi dahi icra müdürünün bu hususu inceleme ve önüne gelen ilâmı böyle bir sebeple icraya koymama yetkisi mevcut değildir. İlk karar da ek karar da kendi başına birer ilâmdır. İcra müdürünün takibe konulmak istenen bir ilâmı, ilk karar ile ek kararın birbiriyle bağlantısı sebebiyle ayrı takibe konulamayacağı yönünden inceleme ve bu hususa ilişkin bir değerlendirme yaparak takip talebini reddetme yetkisi bulunmamaktadır. O

77 Akkaya (n 6) 50.

78 Süha Tanrıver, *İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi* (Yetkin 1996) 75.

79 ibid 52.

hâlde gerek teorik olarak değerlendirildiğinde gerek pratikte duruma bakıldığında, bu kararların birlikte icra edilmesi gerektiğini söylemek mümkün değildir.

İlk karar ve ek kararın ayrı nihaî kararlar olması sebebiyle ayrı ayrı ilâmlı icraya konulabileceğine ilişkin yaptığımız değerlendirme sadece verme edimlerine ilişkin ilâmlar için değil, yapma veya yapmama edimlerini ihtiva eden ilâmlar bakımından da geçerlidir. Zira hükmün tamamlanması söz konusu olduğuna göre karar verilmesi unutulan hususlar ile karar verilen hususlar birbirinden ayrılabilir niteliktedir. Buna karşılık yapma veya yapmama edimleri bölünebilir nitelik arz etmez[80]. Bu sebeple ek kararın konusu ya yapma veya yapmama ediminin fer'isi nitelikte olan bir hususa ilişkindir ya yan edim yükümlülüğü veya yan yükümlülükler hakkında karar verilmesi unutulmuştur ya da dava yığılması şeklinde ileri sürülen diğer dava konularından biri hükme geçirilmemiştir. Örneğin inşaatın yapılmasına ilişkin hüküm kurulmuş, ancak tarafların gecikme için sözleşmede kararlaştırdıkları cezaî şart hususunda karar verilmesi unutulmuştur. Bu örnekte görüldüğü gibi yapma edimi ile cezaî şart birbirinden ayrılabilir niteliktedir ve ayrı ilâmlarda yer aldıklarından birlikte icra edilmelerine gerek yoktur. Bu sebeple yapma ve yapmama edimlerini içeren ilâmlar bakımından da ilk karar ve ek kararın ayrı icra edilmesi hususunda kanaatimizce bir farklılık söz konusu değildir.

İlk karara veya ek karara karşı kanun yoluna başvurulması durumunda kural olarak hükmün icrası kendiliğinden durmaz. Bu sebeple, İcra ve İflâs Kanunu'nun 36'ncı maddesi uyarınca icranın durdurulması, bu kararların ayrı nihaî kararlar olması sebebiyle ayrı ayrı talep edilmelidir. Aynı şekilde kanun yolu incelemesi sonucu ilk kararın yahut ek kararın kaldırılması veya bozulması ve kararın kesinleşmesi söz konusu olursa, İcra ve İflâs Kanunu'nun 40'ıncı maddesi kapsamında icranın iadesi yolu da her karar için ayrı ayrı uygulanmalıdır[81].

b. Yargılama Giderleri ve Vekâlet Ücretine İlişkin Ek Kararlar Bakımından Sorunun Değerlendirilmesi

Ek karar sadece yargılama giderleri veya vekâlet ücretine ilişkin olarak verildiyse, bu durumda ek kararın icrasının ilk kararla birlikte yapılması uygun olur. Ancak kanunda bu konuda bir düzenleme olmadığından ve ek karar ayrı bir nihaî karar teşkil ettiğinden, bağımsız olarak icra takibine konu yapılmak istendiğinde, bunu engelleyen bir hüküm de yoktur.

Ek kararın sadece yargılama giderleri veya vekâlet ücretine ilişkin olması ve ilk karardan ayrı icraya konulması ihtimalinde, ilk karara karşı gidilen kanun yolu neticesinde karar kaldırılır veya bozulursa ve karar kesinleşirse, İcra ve İflâs

[80] Bahadır (n 28) 82.

[81] İcranın iadesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz Tanrıver (n 78) 171 vd.

Kanunu'nun 40'ıncı maddesindeki icranın iadesi hükümleri uygulanmalıdır. Zira ek kararın sadece yargılama giderlerine veya vekâlet ücretine ilişkin olduğu durumlarda, ilk karara karşı gidilen kanun yolu ek kararı da kapsar ve etkiler[82]. Bu sebeple ilk kararın kanun yolu incelemesinde kaldırılması veya bozulması ve kararın kesinleşmesi ihtimalinde, ek karar da bu durumdan etkileneceğinden icranın iadesi gerekir. Buna karşılık ek karar yalnızca yargılama harçlarına ilişkin ise ilk karara karşı gidilen bir kanun yolu sonucu hükmün kaldırılması veya bozulması durumunda[83], haksız veya fazla tahsil edilen harcın iadesinde artık İcra ve İflâs Kanunu'nun 40'ıncı maddesindeki icranın iadesi hükümleri uygulanmaz. Burada vergi dairesinden haksız veya fazla ödenen harcın iadesi istenmelidir[84].

c. Kesinleşmeden İcra Edilemeyecek İlâmlar Bakımından Sorunun Değerlendirilmesi

İlk karar ve ek kararın ayrı icra edilebileceği hususu tespit edildikten sonra, önem arz eden bir diğer husus da kesinleşmeden icra edilemeyecek ilâmlar bakımından

82 Ayrıntılı bilgi için bkz yuk II, A.

83 Ek kararın yargılama harçlarına ilişkin kısmı bakımından, eğer ek karar kapsamında harçlar mahkeme veznesine yatırıldıysa ve ilk karar kanun yolu incelemesi neticesinde kaldırılır veya bozulursa, Harçlar Kanunu m 8 kapsamında, "*Bir hükmün bozulmasını müteakip verilecek hükümlerden yeni bir hüküm gibi karar ve ilâm harcı alınır ve bozulan hükümden evvelce alınmış olan karar ve ilâm harcı, müteakip hükme ait harçtan mahsup olunur.*" Harçlar Kanunu'nun ilgili maddesi her ne kadar bozma kararlarına ilişkin olsa da, kanaatimizce istinaf incelemesi neticesi kararın kaldırılması durumu için de uygulama kabiliyetini haizdir. O hâlde hükmün kaldırılması veya bozulması durumunda ek karar kapsamında ödenen harç, müteakip hükme ait harçtan mahsup olunur. Haksız veya fazla ödenen harç mevcut ise harcın iadesi gerekir. Buna karşılık yargılama harçları süresinde ödenmezse, HMK m 302 uyarınca "*taraflar, harcının ödenmiş olup olmamasına bakılmaksızın ilâmı her zaman alabilirler. Bakiye karar ve ilâm harcının ödenmemiş olması, hükmün tebliğe çıkarılmasına, takibe konmasına ve kanun yollarına başvurulmasına engel teşkil etmez".* Bu sebeple bakiye karar ve ilâm harcı ödenmese de karar hüküm ve sonuçlarını doğururken, bir taraftan da ödenmeyen harcın tahsili gündeme gelir. Zira harçlarının tahsili için kararın kesinleşmesine gerek yoktur (İlhami Öztürk, 'Bir Hükmün Bozulmasını Takiben Verilen Kararda Hesaplanan Yargı Harcından Bozulan Hüküm Dolayısıyla Ödenmiş Olan Harcın Mahsubu' (2015) 5(2) Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 139, 145). Yargılama harçlarının süresinde ödenmemesi durumunda ise Harçlar Kanunu m 37'ye göre, *"Bu kanunda ödeme zamanı gösterilen harçlardan süresinde ödenmeyenleri, ilgili mahkeme ve daireler tarafından sürenin sonundan itibaren on beş gün içinde bir yazı ile o yerin vergi dairesine bildirilir ve harçlar vergi dairesince tahsil olunur"* hükmü kapsamınca, vergi dairesince tahsil edilmektedir. Bu kapsamda vergi dairesince tahsilat yapılamazsa başlatılacak takip, İİK hükümlerine göre değil, Amme Alacaklarının Tahsil Usûlü Hakkında Kanun kapsamında gerçekleştirilir.

84 Başvuru üzerine harcın iade edilmemesi, eksik iade edilmesi veya zamanında iade edilmemesi gibi durumlarda idarî yargıda dava açılması mümkündür, Öztürk (n 83) 159.

gündeme gelmektedir. Gerek yargı kararlarında[85] gerek doktrinde[86], kesinleşmeden icra edilemeyecek kararlara bağlı olarak hükmedilen vekâlet ücreti ve yargılama giderleri ile asıl uyuşmazlığa bağlı fer'i yükümlülüklerin icrasının da asıl kararın kesinleşmesine bağlı olduğu kabul edilmiştir. Örneğin aile hukuku alanında asıl uyuşmazlıkla birlikte talep edilen faiz veya tazminat kararının icra edilebilmesi için asıl uyuşmazlık olan boşanma kararının kesinleşmesi şarttır[87]. Bir başka örnek de bir taşınmaz mala ilişkin aynî hakka bağlı olarak hükmedilen vekâlet veya yargılama giderlerinin icra edilebilmesi için asıl kararın kesinleşmesi gerekliliğidir[88]. O hâlde ek karar, kesinleşmeden icra edilemeyecek bir dava konusuna ilişkin yargılama gideri veya onun fer'isi nitelikte bir yükümlülüğe ilişkin ise, ilk karar kesinleşmeden ek kararın da icra edilebilmesi mümkün değildir. Zira hâkim ek karara konu olan hususla ilgili karar vermeyi unutmuş olmasaydı ve hükümde bir eksiklik bulunmasaydı, nasıl ki bu karar kesinleşmeden icra edilemeyecektiyse, burada da aynı sonuca varmak ve ek kararın da ilk karar kesinleşmeden icra edilemeyeceğini kabul etmek gerekir. Bir başka ifadeyle, artık burada vekâlet ücreti ve yargılama giderleri ile asıl uyuşmazlığa bağlı olan fer'i yükümlülüklerin aynı ilâmda yer almaları ile ek kararda yer almaları arasında fark yoktur.

İlk karar henüz kesinleşmeden ek karar icraya konulmak istenirse, icra müdürünün takip talebini reddetmesi gerekir. İcra müdürünün, takibe konulmak istenen ilâmın kesinleşmeden icra edilebilecek bir ilâm olup olmadığını inceleme yetkisi vardır[89]. İlâm kesinleşmeden icra edilemeyecek ilâmlardan ise icra müdürü hükmün kesinleşip

---

85 Yargıtay 8 HD, 11280/7864, 29.05.2017, *"…HUMK'nun 443/4. (HMK'nun 367/2.) maddesi gereğince aile ve şahsın hukuku ile ilgili hükümler kesinleşmedikçe takibe konu edilemez. Ayrıca, boşanma kararının "eklentisi" olan tazminatlar da aynı kurala tabi olup, icra takibine konu edilebilmesi için boşanma hükmünün kesinleşmesi gerekir. Bir başka anlatımla boşanma hükmü kesinleşmiş ise eklentilerin (Yoksulluk nafakası, iştirak nafakası, maddi ve manevi tazminat vs.) infaz edilmesi için eklentiler yönünden kararın kesinleşmesi gerekmez…"*, (Legalbank Elektronik Hukuk Bankası) Erişim Tarihi 15 Ağustos 2021; Yargıtay 8 HD, 4443/7587, 21.05.2013, *"…Kural olarak; 6100 sayılı HMK'nun Geçici 3. maddesi yollamasıyla yürürlükte bulunan HUMK'nun 443/4. maddesine (6100 s. HMK. m. 367/2) göre aile ve şahsın hukuku ile taşınmazın aynına ilişkin ilamlar kesinleşmedikçe infaz edilemez. Ayrıca, boşanma kararının eklentisi olan tazminat, vekalet ücreti ve yargılama giderine yönelik hükümler de aynı kurala tabidirler. Ancak, boşanma ilamı kesinleştiği takdirde tazminat, vekalet ücreti ve yargılama gideri isteklerinin takibe konulabilmesi için nitelikleri gözetilerek kesinleşmelerine gerek yoktur…"*, (Legalbank Elektronik Hukuk Bankası) Erişim Tarihi 15 Ağustos 2021; Yargıtay HGK, 12-206/217, 28.02.2001, *"…Kural olarak boşanma ilâmı ile birlikte hükmedilen manevi tazminatın boşanma kararının eklentisi olması nedeniyle boşanma ilâmı kesinleşmeden takip yapılması mümkün değildir…"*, (Legalbank Elektronik Hukuk Bankası) Erişim Tarihi 15 Ağustos 2021); Yargıtay HGK, 12-656/638, 22.10.2008, "*Kural olarak boşanma ilamı ile birlikte hükmedilen maddi ve manevi tazminatın boşanma kararının eklentisi olması nedeniyle boşanma ilamı kesinleşmeden takibe konu edilmesi mümkün değildir. Boşanma kararının kesinleşmesi halinde ise bu ilamla birlikte hükmedilmiş olsa bile kesinleşmeyen maddi ve manevi tazminata ilişkin hükmün, takibe konu edilmesi olanaklıdır. Tedbir niteliğinde hükmedilen nafakanın da takibe konu edilmesinde buna ilişkin hükmün kesinleşmesi aranmaz…*", (Legalbank Elektronik Hukuk Bankası) Erişim Tarihi 15 Ağustos 2021.

86 Baki Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku* (Legal 2016) 396; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *İcra ve İflâs Hukuku* (7. Bası, Yetkin 2021) 407, dn 5; Timuçin Muşul, *İcra ve İflâs Hukuku Esasları* (6. Bası, Adalet 2017) 642; M. Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren-Yıldırım, *İcra ve İflâs Hukuku* (8. Bası, Beta 2021), 360-361; Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan ve Muhammet Özekes, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı* (6. Bası, On İki Levha 2019) 287; Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *İcra ve İflâs Hukuku* (4. Bası, Yetkin 2021) 421-422; Tanrıver (n 78) 158-159.

87 Atalı, Ermenek ve Erdoğan, İcra (n 86) 422.

88 ibid 421-422.

89 Tanrıver (n 78) 162; Muşul (n 86) 642.

kesinleşmediğini re'sen incelemeli ve bu kapsamda takip talebini reddetmelidir[90]. Ek karar ilâmlı icraya konulduğunda da icra müdürünün, ek kararın içeriğinden, ilk kararın kesinleşmeden icraya konulabilecek kararlardan olup olmadığını anlamaya çalışması gerekir. Eğer ilk karar kesinleşmeden icraya konulamayacak kararlardan ise hükmün kesinleşip kesinleşmediği araştırılmalıdır. İcra müdürü ek karardan bu hususu tespit edemiyorsa, UYAP üzerinden dosyanın içeriğine bakmalıdır. İcra müdürünün ek karara ilişkin ilâmı takibe koyma veya takip talebini reddetme hususunda vereceği karara karşı şikâyet yoluna başvurulması mümkündür[91].

2. İlk Karar ve Ek Karar İçin Başlatılan Takiplerin Birleştirilip Birleştirilemeyeceği Sorunu

Hükmün tamamlanması ile ilgili akla gelen başka bir husus, ilk karar ve ek kararın ayrı ayrı icrası talep edildiyse, icra takiplerinin birleştirilip birleştirilemeyeceğidir. Aralarında bağlantı bulunan takiplerin birleştirilebileceğine dair İcra ve İflâs Kanunu'nda açık bir düzenleme olmamakla birlikte, Yargıtay bazı kararlarında Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166 ve devamı maddelerinin icra takipleri bakımından da uygulanabileceğine karar vermiştir[92]. İcra takiplerinin birleştirilmesinin gerekliliği sebepleri doktrinde takip ekonomisi ve dürüstlük kuralına aykırı yapılacak takiplerin önüne geçmek olarak ifade edilmiştir[93]. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun davaların birleştirilmesine ilişkin 166'ncı maddesinden kıyasla, icra takiplerinin birleştirilebilmesi için davaların birleştirilmesinde aranan şartlar aranmalı ve bu kapsamda birleştirilmek istenen takipler arasında bağlantı bulunmalıdır[94]. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 4'üncü fıkrasına göre, "*davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır"*.

Doktrinde icra takiplerinin birleştirilmesi bağlamında, alacaklının başlattığı takip devam ederken aynı alacağa ilişkin yeni bir ek takip yapması durumunda, bu takiplerden biri için yapılacak işlem diğerini de etkileyebileceğinden, yapılan ilk

---

90 Tanrıver (n 78) 162; Muşul (n 86) 642.

91 Kesinleşmeden icra edilemeyecek ilâmlarda kesinleşme, ilâmın icrasının zorunlu bir şartı olduğundan, bu şartın eksikliği kanunun ağır biçimde ihlali ve bu kapsamda kamu düzenine aykırılık olarak nitelendirilmeli ve icra mahkemesine yapılacak şikâyet herhangi bir süreye tâbi olmamalıdır, Tanrıver (n 78) 162.

92 Yargıtay 12 HD, 7935/11274, 17.04.2014, *"…Takiplerin birleştirilmesi hususunda İİK'nda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda HMK'nun 166 ve devamı maddelerinde ki hükümler burada da uygulanır. Aralarında bağlantı olduğu için birleştirilen birden çok takibin HMK'nun 166. ve devamında ki maddeleri çerçevesinde birleştirildiği durumlarda; ortada, birleştirilen takip sayısı kadar, birbirinden bağımsız takipler bulunur. Birleştirilmiş olunsa da her takip kendi içerisinde müstakil olma özelliğini korur. Bu bakımdan birleştirilen takipler için İİK'nun 150/e maddesinde ki koşulların oluşup oluşmadığı ayrı ayrı değerlendirilmelidir…";* Yargıtay 12 HD, 5063/6226, 26.03.2002*, "…Yerleşik Yargıtay içtihatlarına göre, asıl borçlu hakkında takip yapıldığı için ipotek verenin sonradan takip edilerek bu iki takibin birleştirilmesi mümkündür…"* (Legalbank Elektronik Hukuk Bankası) Erişim Tarihi 01 Ağustos 2021.

93 Aziz Serkan Arslan, 'Yargıtay Kararları Işığında İcra Takiplerinin Birleştirilmesi' *(*2017) 13(37) Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi 355, 357 vd.

94 Davaların birleştirilmesi ve özellikle bağlantı koşuluna ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz İbrahim Ermenek, *Medenî Usûl Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması* (Yetkin 2014) 142 vd.

takip ile sonraki ek takibin birleştirilebileceği ifade edilmiştir[95]. Aynı alacaklı ile aynı borçlu arasında bir alacağın, örneğin asıl alacak ve faizin, ayrı takiplerde talep edilmesi hâlinde, bu takipler arasında bağlantı olduğu ve takiplerin birleştirilebileceği belirtilmiştir[96].

Yargıtay ise bir kararında, aynı borçluya karşı yapılan ilâmlı icrada, ilâmda yer alan taleplerin ayrı icra takiplerine konu olmasının, sebepsiz zenginleşme oluşturacak şekilde ayrı ayrı vekâlet ücreti talep edilmesi sebebiyle hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ve dürüstlük kuralına aykırı olduğunu; bu sebeple ilâm bir bütün olmasına rağmen yasal ve geçerli bir neden olmaksızın alacaklının ayrı icra takipleri yapmasının dürüstlük kuralına uymadığını ve takiplerin birleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir[97]. Bu noktada Yargıtay'ın da kararında belirttiği "*yasal ve geçerli neden*" durumuna, kanaatimizce hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karar ve ilk kararın ayrı ayrı icrası girmektedir.

Kümülatif dava yığılması hâlinde de her bir talep birbirinden bağımsız olduğundan ve aslında talep sayısınca hüküm bulunduğundan talepler bakımından ayrı icra takipleri yapılması, somut olayın özelliklerine göre hakkın kötüye kullanılması teşkil etmeyebilir[98]. Örneğin taleplerden bazısı kesinleşmeden icra edilemeyecek kararlardan ise icrası kesinleşmeye bağlı olmayan taleplerin icrası bu taleplerden ayrı olarak yapılabilir[99].

Konuya hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karar ile ilk karar bağlamında baktığımızda; doktrinde hükmün tamamlanması durumunda, ilk kararın icrası sırasında, ek kararın icrası da gündeme gelirse, bu iki icra takibinin birleştirilebileceği kabul edilmiştir[100]. İcra ve İflâs Kanunu'nda icra takiplerinin birleştirilebileceğine

---

95 Arslan (n 93) 366.

96 Arslan (n 93) 366.

97 Yargıtay 12 HD, 18690/25539, 10.09.2012, *"Dava, ilama dayanılarak alacaklı vekili tarafından yargılama gideri, avukatlık ücreti, tazminat ve ecri misil için üç ayrı takip başlatıldığını ve fazladan vekalet ücreti istendiğini, bu işlemin hakkın kötüye kullanılması olduğunu ve hukuk düzeni tarafından korunamayacağını iddia edilerek üç takip dosyasının tek bir dosyada birleştirilmesi istemidir. Kötü niyetli olmasa da alacaklı tarafından yasadaki boşluktan yararlanılarak bir ilamdaki haklar için ayrı ayrı takip başlatılarak sebepsiz zenginleşmeye neden olacak şekilde fazladan avukatlık ücreti talep edilmesi hakkın kötüye kullanılmasıdır ve hukuk düzeni tarafından korunamaz. Hakim yasadaki boşluğu objektif iyi niyet kuralları içinde doldurmak zorundadır. İlam bir bütün olmasına rağmen yasal ve geçerli bir neden olmaksızın alacaklının üç ayrı takip başlatmak suretiyle yasalarda belirtilen dürüstlük kuralına uymadığı, borçlunun zarara uğramasına neden olduğu anlaşılmıştır. Alacaklının bu davranışı hukuk düzeni tarafından korunamayacağı için mahkeme tarafından borçlunun şikayetinin kabulü gerekir…",* (Kazancı-İçtihat Bilgi Bankası) Erişim Tarihi 01 Ağustos 2021; Yargıtay 8 HD, 10521/10812, 20.11.2012, *"…Kötü niyetli olmasa da alacaklı tarafından yasadaki boşluktan yararlanılarak bir ilamdaki haklar için ayrı ayrı takip başlatılarak sebepsiz zenginleşmeye neden olacak şekilde fazladan avukatlık ücreti talep edilmesi davacı borçlu tarafa fazladan yargılama giderleri yükletilmesine neden olunması hakkın kötüye kullanılmasıdır ve hukuk düzeni tarafından korunamaz. Hakim yukarıda belirtilen yasa maddeleri gereğince yasadaki boşluğu objektif iyi niyet kuralları içinde doldurmak zorundadır. İlam bir bütün olmasına rağmen yasal ve geçerli bir neden olmaksızın alacaklının üç ayrı takip başlatmak suretiyle yasalarda belirtilen dürüstlük kuralına uymadığı, borçlunun zarara uğramasına neden olduğu anlaşılmıştır. Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler karşısında alacaklının bu davranışı hukuk düzeni tarafından korunamayacağından…*", (Legalbank Elektronik Hukuk Bankası) Erişim Tarihi 01 Ağustos 2021.

98 Kümülatif dava yığılmasında her bir talep için ayrı ilâmlı icra yapılabileceğine dair ayrıntılı bilgi için bkz Tanrıver (n 78) 74-75.

99 İyilikli (n 58) 528.

100 Hendem (n 6) 647.

ilişkin hüküm bulunmamakla birlikte, Yargıtay'ın davaların birleştirilmesine ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166 ve devamı maddelerinin icra takiplerine de uygulanacağına dair kararlarından hareketle bu sonuca ulaşılmıştır.

İlk karar ile hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karar birbirinden bağımsız nitelikte kararlarsa, bu kararlar için başlatılan icra takipleri arasında kanaatimizce bağlantı yoktur ve takipler birleştirilmemelidir. Bu takiplerin birleştirilmesinin takip ekonomisi bakımından da bir faydası yoktur. Örneğin davaların yığılmasında, taleplerden biri hakkında karar verildikten sonra, unutulan diğer talep hakkında ek karar verildiğinde, bu talepler bağımsız olduğundan ve ilk karar ile ek karar bakımından da bu bağımsızlık devam ettiğinden, icra takiplerinin birleştirilmesine lüzum yoktur. Buna karşılık ihtiyarî dava arkadaşlığında dava arkadaşlarından biri hakkında karar verilmesi ek karar vasıtasıyla olduysa ve dava konusu da bu ihtiyarî dava arkadaşlarının müteselsil borçluluklarına ilişkin ise, bu takiplerin birleştirilmesi talep edilebilmelidir[101]. Zira her ne kadar ek karar ile verilen ilk karar birbirinden bağımsız nitelikteyse de, icra takipleri arasında müteselsil borçluluktan kaynaklanan bir bağlantı vardır.

İlk karar ile ek kararın birbirlerinden bağımsız olmadığı hâllerde, örneğin ana alacağa ilişkin verilen ilk karar ile faiz talebine veya yargılama giderlerine ilişkin verilen ek karar için başlatılan icra takipleri arasında bağlantı mevcuttur. Bu sebeple icra takiplerindeki aşamalar bakımından takip ekonomisine de uygun ise bu takiplerin birleştirilmesi talep edilebilmelidir. Böyle bir ihtimalde ikinci takibin, bir başka ifadeyle sonra başlatılan takibin[102] yapıldığı icra müdürlüğünden dosyaların birleştirilmesi talep edilmeli ve takibe ilk takip dosyasında devam edilmelidir[103]. İcra

[101] Müteselsil borçluluk durumunda icra takiplerinin birleştirilebileceği yönündeki görüşü için bkz Arslan (n 93) 366.

[102] Davaların birleştirilmesi bakımından ikinci davanın açıldığı mahkeme ibarelerinden anlaşılması gereken, zaman itibari ile sonra açılan davadır, Ermenek (n 94) 119.

[103] İkinci takibin yapıldığı icra dairesinin birleştirme yönündeki kararı, diğer icra dairesini bağlamaktadır (HMK m 166'dan kıyasen). İcra takiplerinin birleştirilmesine ilişkin karar, derhâl ilk takibin başlatıldığı icra dairesine bildirilmelidir (HMK m 166/3'den kıyasen). Bu noktada unutulmamalıdır ki birleştirilen takipler birbirinden bağımsızdır ve her takip kendi içerisinde müstakil olma özelliğini devam ettirmektedir (Arslan (n 93) 368). Takiplerin birbirinden bağımsızlığı ve sürelerin, itiraz ve şikâyet gibi hususların ayrı değerlendirileceği göz önüne alındığında, kanaatimizce bu takiplerin birleştirilmesi noktasında icra takiplerinin bulunduğu aşamalar da göz önünde bulundurulmalıdır. Doktrinde bir görüşe göre ise aynı icra dairesinde açılmış ve görülmekte olan takipler, takibin her aşamasında talep üzerine veya re'sen birleştirilebilirken; farklı yer icra dairelerinde açılan takiplerin birleştirilmesi talebi ancak ödeme emrine itiraz süresi içerisinde ileri sürülmelidir (Arslan (n 93) 362-363). Kanaatimizce bu noktada herhangi bir ayrım gözetmeksizin, takiplerden biri örneğin satış aşamasındayken diğeri henüz ödeme/icra emri gönderilmesi aşamasında ise, takiplerin birleştirilmesi takip ekonomisi bakımından tercih edilmemelidir. Zira örnek verilen aşamalardaki takiplerin birleştirilmesi, icra takibinin daha karmaşık hâle gelmesine sebebiyet verebilir ve takip ekonomisi sağlanmak istenirken tam tersi bir durumla karşılaşma tehlikesi gündeme gelebilir. O sebeple icra dairesi, takip ekonomisi mevcutsa ve takipler birlikte daha iyi yürütülecekse, aralarında bağlantı bulunan bu takipleri birleştirmeli, aksi takdirde birleştirme talebini reddetmelidir. İcra ve İflâs Kanunu'nda açık düzenleme bulunmadığından, icra takiplerinin birleştirilmesini talep etme zamanı yönünden aynı yer icra daireleri ile farklı yer icra dairelerinde başlatılan takipler bakımından bir ayrım yapmak kanaatimizce doğru değildir. İcra takipleri bakımından kıyasen uygulanan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166'ncı maddesinde dahi davaların birleştirilmesinin talep edilebileceği zaman yönünden bir farklılık bulunmayıp, aynı yargı çevresi veya ayrı yargı çevresinde olmasına bakılmaksızın davanın her aşamasında birleştirme talep edilebilirken; icra takipleri bakımından aksi yönde bir kabul kanaatimizce mümkün değildir. HMK m 166/2'de davaların birleştirilmesinin talep edilebilme zamanına ilişkin bir hüküm öngörülmemiş olmakla birlikte, bu fıkra ayrı yargı çevresinde açılan davaların birleştirilmesinin, aynı yargı çevresinde açılan davaların birleştirilmesi ile gösterdiği farklılıkları düzenlediğinden, birinci fıkrada yer alan davanın her aşamasında birleştirmenin talep edilebileceğine dair düzenleme, ayrı yargı çevrelerinde açılan davalar için de geçerlidir (Ermenek (n 94) 122).

dairesinin takipleri birleştirmesi veya birleştirme talebini reddetmesi durumunda ise, icra dairesinin bu işlemine karşı şikâyet yoluna başvurulması mümkündür.

Kanaatimizce, aynı yargı çevresinde yer alan davaların talep üzerine veya re'sen birleştirilmesi mümkün olmasına rağmen, icra takipleri bakımından böyle bir ayrıma gidilmemeli ve takipler re'sen birleştirilmemelidir. İcra takiplerinin birleştirilmesi için tarafların talebinin aranması daha uygun olur. Zira İcra ve İflâs Kanunu'nda icra takiplerinin birleştirilebileceğine dair bir düzenleme yoktur ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükmü kıyasen uygulanmaktadır. Hâkimin hukuku uygulaması ve yorumlaması ile icra müdürününki bir değildir. Bu takipler ayrı başlatılabilen takipler olduğuna göre, kanaatimizce icra müdürünün bu takipleri re'sen birleştirme yetkisi mevcut değildir.

Sonuç

7251 sayılı Kanun ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na 305/A maddesi eklenmiş ve bu düzenleme ile tahkim yargısında mevcut olan hakem kararlarının tamamlanması müessesesi, devlet yargısı bakımından da kabul edilmiştir. Artık devlet yargısında da, talep üzerine veya re'sen karar verilmesi gereken bir hususta, hâkimin kısmen veya tamamen karar vermeyi unutması sebebiyle hükümde bir eksiklik bulunursa, hükmün tamamlanması yoluyla bu eksiklik giderilebilmektedir.

Hükmün tamamlanması, usûl ekonomisi ilkesi ve etkin bir hukukî korunmanın sağlanması bakımından son derece yerinde bir düzenlemedir. Ancak hükmün tamamlanmasına ilişkin bu düzenleme ile bazı sorunların meydana gelmesi de muhtemeldir. Zira Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yapılan bu değişiklikte kanaatimizce bazı önemli hususlar muğlak kalmıştır.

Özellikle hükmün kesinleşmesi ve icrası noktasında; ilk karar ile ek kararın ayrı ayrı kesinleşmesi sebebiyle çelişkili kararların ortaya çıkması ihtimal dahilindedir. İlk karar ve ek kararın birbirlerinden ayrı icra edilip edilemeyeceği ve bu iki karar ayrı icra edilirse bu takiplerin birleştirilip birleştirilemeyeceği de bir başka sorunu oluşturmaktadır.

Hükmün tamamlanması müessesesine ilişkin tespit edilen sorunlar kapsamında çalışmada özetle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Kanun yoluna başvuru süreleri ayrı işleyeceğinden ilk kararın ve ek kararın kesinleşmesi de birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmektedir. Bu kapsamda her iki karara karşı ayrı ayrı istinaf kanun yoluna başvurulursa, bu dosyaların birleştirilmesi uygun olur. İlk karara karşı kanun yoluna başvurulmaz ve ek karara karşı kanun yoluna gidilirse, bu durumda ilk karar, ek karar bakımından kesin hüküm oluşturur. Tam tersi bir durumda, bir başka ifadeyle ek karara karşı kanun yoluna gidilmez,

ancak ilk karar kanun yolu incelemesi neticesinde kaldırılır veya bozulursa, ikili bir ayrım yapılarak sonuca ulaşılmalıdır:

a. Ek karar, bağımsız bir hükme konu olacak nitelikte bir dava konusuna ilişkin ise bu durumda kararların birbirlerini etkilemesi mümkün olmadığından, hükmün kesinleşmesi bağlamında bir sorun yoktur.

b. Ek karar, bağımsız bir hükme konu olacak nitelikte bir dava konusuna ilişkin değilse, bir başka ifadeyle ilk karar ile ek karar birbirlerini etkileyen kararlarsa, bu durumda ek kararın kesinleşmesi ile hukukî ilişkinin esası bakımından da bir kesin hüküm meydana gelmektedir. Bu sebeple ilk karara karşı gidilen kanun yolunda, artık ilk karar bu yönden kaldırılamaz veya bozulamaz. Ancak kesin hüküm göz ardı edilerek ilk karar hukukî ilişkinin esası bakımından kaldırılır veya bozulur ve bu karar da kesinleşirse; bu durumda hukukî ilişkinin esası bakımından tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ve birbirleriyle çelişen iki kesin hüküm mevcut olacağından, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurularak ikinci kesin hükmün iptali sağlanmalıdır. Buna karşılık ek karar sadece yargılama giderleri veya vekâlet ücretine ilişkinse, ilk karara karşı gidilen kanun yolu, ek kararı da kapsar ve kanun yolu incelemesinin neticesi ek kararı etkiler.

2. İlk karar ve ek kararın icrası bakımından bu kararların ayrı ayrı icra edilmeleri kanaatimizce mümkündür. Bu kararlar ayrı birer nihaî karar olduğundan ve birbirinden bağımsız olarak kesinleşip, kanun yoluna başvuru süreleri de ayrı ayrı işlediğinden, bu kararların birbirlerinden ayrı icra edilmeleri de mümkündür. İcranın durdurulması ve iadesi de her karar için ayrı talep edilmelidir. Ancak ek karar, kesinleşmeden icra edilemeyecek bir dava konusuna ilişkin yargılama gideri veyahut da onun fer'isi nitelikte bir yükümlülüğe ilişkin ise, ilk karar kesinleşmeden ek kararın da icra edilebilmesi mümkün değildir.

3. İlk karar ve ek karar ayrı icra takiplerine konu olduysa, aralarında bağlantı bulunmak şartıyla ve takip ekonomisini zedelemeyecek şekilde bu takiplerin birleştirilmesini talep etmek mümkündür. Ancak bu takipler birleştirilse dahi birbirinden bağımsızdır ve her takip kendi içerisinde müstakildir.

4. İfade edilen hususların hukukumuzda kanunî bir düzenleme ile netliğe kavuşturulması gerekir. Örneğin hükmün tamamlanmasına ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A hükmü şu şekilde değiştirilebilir: "(1) Taraflardan her biri, nihaî kararın tebliğinden itibaren *on beş* gün içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir. *(2) İlk karar ve ek karar bakımından kanun yolu süreleri, ek kararın verilmesinden itibaren işlemeye başlar.*

Hükmün tamamlanması yoluna başvurulabiliyor ise, aynı husus istinaf sebebi yapılamaz."

Kanun'un hükmün tamamlanması talebi ile usûlünü düzenleyen 306'ncı maddesine ise "*hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karar, bağımsız bir nihaî karardır*" veya "*hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karar, ilk kararın bir parçasıdır*" şeklinde bir cümle eklenerek, hangi yaklaşım benimsenirse benimsensin bir netlik getirilmesi faydalı olur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

Akkaya T, 'Medenî Usûl Hukukunda Hükmün (Nihai Kararların) Tamamlanması' (2021) 25(1) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 19-60.

Arslan AS, 'Yargıtay Kararları Işığında İcra Takiplerinin Birleştirilmesi' (2017) 13(37) Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi 355-372.

Arslan R, Yılmaz E, Taşpınar Ayvaz S ve Hanağası E, *İcra ve İflâs Hukuku* (7. Bası, Yetkin 2021).

Arslan R, Yılmaz E, Taşpınar Ayvaz S ve Hanağası E, *Medenî Usûl Hukuku* (7. Bası, Yetkin 2021).

Arslandoğan B, 'Alman Yargılama Hukukundaki Düzenleme Işığında Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 'Hükmün Tamamlanması' Başlıklı 305/A Hükmüne İlişkin Değerlendirmeler' (2021) 9(1), Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 117-133.

Atalı M, Ermenek İ ve Erdoğan E, *İcra ve İflâs Hukuku (İcra)* (4. Bası, Yetkin 2021).

Atalı M, Ermenek İ ve Erdoğan E, *Medenî Usûl Hukuku* (4. Bası, Yetkin 2021).

Bahadır Z, *Medenî Usûl Hukukunda Kısmî Karar* (Yetkin 2018).

Belgin Güneş D, 'Medenî Usûl Hukukunda Hükmün Tamamlanması (HMK m 305/A)' (2021) 12(1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 313-328.

Bloomeyer A, 'Kesin Hüküm Tesiri ve Sınırları' (Çeviren: İrfan Yazman) (1968) 25(3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 225-238.

Boran Güneysu N, *Medenî Usûl Hukukunda Karar* (Adalet 2014).

Deren-Yıldırım N, *Türk, İsviçre ve Alman Medenî Usûl Hukukunda Kesin Hükmün Sübjektif Sınırları* (Alfa 1996).

Elzer O, *Beck'scher Online-Kommentar ZPO* (Hrsg: Vorwerk/Wolf) 40. Edition, 01.03.2021, ZPO § 321, Rn 1-54.

Erdoğan E, *Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi* (2. Bası, Yetkin 2020).

Ermenek İ, *Medenî Usûl Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması* (Yetkin 2014).

Hanağası E, *Davada Menfaat* (Yetkin 2009).

Hendem B, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yeni Bir Düzenleme: Hükmün Tamamlanması' (2021) 17(49) Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi 611-655.

İyilikli AC, *Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm* (Yetkin 2016).

Kiraz TÖ, 'Hükümlerin Tavzihine İlişkin Bazı Tespitler' (2002) 1(2) Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 127-154.

Kuru B ve Aydın B, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı* (Yetkin 2020).

Kuru B, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku* (Legal 2016).

Meriç N, 'Türk Hukukunda Maddî Anlamda Kesin Hükmün Objektif Sınırları' (2007) 2 Legal Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi 377-434.

Musielak HJ, *Münchener Kommentar zur ZPO* (6. Auflage 2020).

Muşul T, *İcra ve İflâs Hukuku Esasları* (6. Bası, Adalet 2017).

Özbay İ ve Erdem M, 'Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması (HMK m 437)' (2013) 1(2) Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 45-75.

Özekes M ve Boran Güneysu N, *Deliller ve Hüküm Eksikliği Yönünden İstinaf İncelemesi ve Kararı (HMK m. 353/1-a-6)* (On İki Levha 2021).

Özkaya-Ferendeci HÖ, *Kesin Hükmün Objektif Sınırları* (On İki Levha 2009).

Öztek S, Taşpınar Ayvaz, S ve Kale S, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 20 Mart 2020 Tarihli Kanun Teklifi'ne İlişkin Bazı Açıklamalar ve Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi' (2020) 149 TBB Dergisi 77-152.

Öztürk İ, 'Bir Hükmün Bozulmasını Takiben Verilen Kararda Hesaplanan Yargı Harcından Bozulan Hüküm Dolayısıyla Ödenmiş Olan Harcın Mahsubu' (2015) 5(2) Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 139-164.

Pekcanıtez H, Atalay O ve Özekes M, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin (2020) Değerlendirilmesi' (Lexpara Blog, 30 Mart 2020) < https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020-degerlendirilmesi/ > Erişim Tarihi 01 Ekim 2020.

Pekcanıtez H, Atalay O ve Özekes M, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme' (Değerlendirme) (2020) 150 TBB Dergisi 247-299.

Pekcanıtez H, Atalay O ve Özekes M, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı (Ders Kitabı)* (8. Bası, On İki Levha 2020).

Pekcanıtez H, Atalay O, Sungurtekin Özkan M ve Özekes M, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı* (6. Bası, On İki Levha 2019).

Prütting H und Gehrlein M, *ZPO Kommentar* (Bearbeiter: Christoph Thole) (1. Auflage, Luchterhand Köln 2010).

Saenger I, *Zivilprozessordnung* (9. Auflage 2021).

Selçuk S, 'Hakem Kararlarının Tamamlanması Talep Edilmeden Aynı Sebeple İptal Talebinde Bulunulmasında Hukukî Menfaat' (2018) 1 Ankara Barosu Dergisi 273-295.

Tanrıver S, *İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi* (Yetkin 1996).

Tutumlu MA, 'Hukuk Davaları İçin Zorunlu Bir Kurum: Hükmün Tamamlanması' (Zorunlu) (2013) 11(132) Legal Hukuk Dergisi 53-64.

Tutumlu MA, 'Hukuk Davalarında Hükmün Tamamlanması Kurum ve Uygulanma Koşulları' (Hükmün Tamamlanması) (2020) 3 Ankara Barosu Dergisi 403-414.

Yıldırım MK ve Deren-Yıldırım N, *İcra ve İflâs Hukuku* (8. Bası, Beta 2021).